МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та аудиту

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Особливості складання консолідованої фінансової звітності»

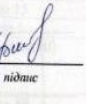
Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
ІІ курсу, групи ОМО-23-1 ,
спеціальності 071 «Облік і оподаткування»
освітня програма «Облік і оподаткування в управлінні підприємницькою діяльністю»

підпис здобувача вищої освіти

Фомінов М.Є.

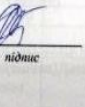
Науковий керівник

підпис

Гуріна Н.В., к.е.н., доцент

Гарант освітньо-професійної програми

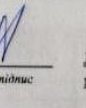

підпис

Колісник О.П., к.е.н., доцент

Допущено до захисту рішенням кафедри
протокол від «28» 01 2025 № 6

Завідувач кафедри

підпис

Лісовий А.В., д.е.н., професор

Ірпінь – 2025

Реєстрація № 7 27.01.2025 _____
(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту
(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис)

Результат захисту 5 (відмінно) 04.02.2025 _____
(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: _____ Й.М. Параєй-Вершинська
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Члени комісії:

_____ О.П. Колісник
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ В.М. Мостицька
(підпис) (ініціали, ПІБ)

_____ Н.В. Гуріна
(підпис) (ініціали, ПІБ)

Секретар _____ Д.Л. Сірак

БЛАНК ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.Б.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст роботи (наукова і практична значимість роботи, її наукова новизна, глибина дослідження, здатність екстраполяції теоретичних висновків до практичних ситуацій, наявність сильних і слабких сторін, логічність та послідовність викладення матеріалу тощо)	від 0 до 30	23		
2. Рівень підготовки здобувача (володіння професійною термінологією, вміння здійснювати аналіз, приймати рішення, вносити пропозиції тощо)	від 0 до 10	10		
3. Ставлення здобувача до виконаної роботи (дотримання календарного плану, урахування пропозицій зауважень наукового керівника, оформлення роботи тощо)	від 0 до 10	10		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	43		
ОЦІНЮВАННЯ ДИПЛОМНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 15	15		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 30	30		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	50		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	93		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.Б.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
93	A	5 (відмінно)	04.07.2025	

Правила переведенням оцінок до національної шкали та шкали ЄКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	D	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	FX	2 (незадовільно)

МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра обліку та консалтингу
Спеціальність 071 «Облік і оподаткування»

Затверджую
Завідувач кафедри О.П. Колісник
_____
«20» 10 2023 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувачу вищої освіти
Фомінову Миколі Євгеновичу

1. Тема роботи: **«Особливості складання консолідованої фінансової звітності».**
Затверджена наказом ректора від «27» 12 2023 № 174/
2. Строк здачі закінченої роботи: 16.12.2024 р.
3. Цільова установка. Провести наукове дослідження за темою «Особливості складання консолідованої фінансової звітності».
Мета роботи. Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні особливостей підготовки консолідованої фінансової звітності, аналізі наявних проблем і розробці практичних рекомендацій щодо їх вирішення.
Об'єктом дослідження. Об'єктом дослідження є процеси, що відображаються в бухгалтерському обліку та звітності підприємств, які входять до складу бізнес-групи. До цих процесів належать оцінка активів і зобов'язань, облік доходів і витрат, а також фінансових результатів дочірніх компаній.
Предметом дослідження. Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку, що стосуються складання консолідованої фінансової звітності.
4. Вихідні дані до роботи. Законодавчі і нормативні документи, наукова й навчальна література, облікові регістри та форми звітності досліджуваного підприємства.
5. Перелік графічного матеріалу. Необхідні для кращого розуміння тексту кваліфікаційної роботи рисунки (схеми, діаграми тощо), які дозволяють більш наочно висвітлити процес наукового дослідження та його результати.
6. Зміст кваліфікаційної роботи (перелік питань за кожним розділом).
ВСТУП
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ
1.1. Сутність, склад та зміст консолідованої фінансової звітності
1.2. Нормативне регулювання консолідованої фінансової звітності

Висновки до першого розділу

РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗ
ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Особливості формування консолідованої фінансової звітності

2.2 Практичні аспекти консолідації фінансової звітності в Україні

Висновки до другого розділу

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КОНСОЛІД
ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПРИКЛАДІ НАК "НАФТОГАЗ УКРА
ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Аналіз проблем консолідації фінансової звітності НАК "Н
України"

3.2. Удосконалення процесу підготовки консолідованої фінансової зв

Висновки до третього розділу

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

ДОДАТКИ

7. Календарний план виконання роботи

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір теми, вивчення літературних джерел та складання плану роботи	16.10-20.10.2023 р.	16.10-20.10.202
2.	Підготовка розділу роботи та подання його керівнику		
2.1	першого	13.05.2024 р.	13.05.2024 р.
2.2	другого	30.09.2024 р.	30.09.2024 р.
2.3	третього	29.11.2024 р.	29.11.2024 р.
3.	Підготовка вступу та висновків	09.12.2024 р.	09.12.2024 р.
4.	Доопрацювання з урахуванням зауважень керівника	16.12.2024 р.	16.12.2024 р.
5.	Перевірка роботи на плагіат	25.12.2024 р.	25.12.2024 р.
6.	Попередній захист роботи	13.01.2025 р.	13.01.2025 р.
7.	Отримання відгуку керівника роботи	20.01.2025 р.	20.01.2025 р.
8.	Отримання зовнішньої рецензії	27.01.2025 р.	27.01.2025 р.
9.	Допуск до захисту зав. кафедрою	31.01.2025 р.	31.01.2025 р.
10.	Захист роботи	04-05.02.2025 р.	04-05.02.2025 р.

8. Дата видачі завдання «23» жовтня 2023 р.

9. Керівник кваліфікаційної роботи

(підпис) Гуріна Н.В.
(прізвище, ініціали)

10. Гарант освітньо-професійної програми

(підпис) Колісник О.І
(прізвище, ініціали)

11. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

Фомінов М.С. (підпис)
(прізвище, ініціали)

15:05 ··· 4G+ 36

ВІДГУК
керівника кваліфікаційної роботи

На тему: «Особливості складання консолідованої фінансової звітності»
За матеріалами: НАК «Нафтогаз України»

Обсяг виконаної роботи. Кваліфікаційна робота виконана відповідно до виданого завдання, включає вступ, три розділи та висновки. Основний зміст викладено на 94 сторінки, 11 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел з 45 найменувань, 5 додатків.

Загальна характеристика роботи. Кваліфікаційна робота «Особливості складання консолідованої фінансової звітності» виконана на актуальну тему. У роботі висвітлено економічну сутність, склад та зміст консолідованої фінансової звітності, досліджено організаційно-методичне забезпечення її формування, розкрито проблемні питання при підготовці консолідованої фінансової звітності на прикладі НАК "Нафтогаз України" та запропоновано шляхи їх вирішення.

Наукова і практична значимість роботи. Робота має наукове та практичне значення, оскільки рекомендації, що наведені в кваліфікаційній роботі, сприяють удосконаленню процесу підготовки консолідованої фінансової звітності.

Рівень підготовки здобувача. Кваліфікаційна робота «Особливості складання консолідованої фінансової звітності» відповідає вимогам навчального процесу. Кваліфікаційна робота підтверджує, що протягом періоду навчання студент отримав необхідні знання з економічних дисциплін та достатньо оволодів нормативно-правовою базою, що дало змогу виконати цю роботу на достатньому рівні.

Позитивні сторони та недоліки в роботі. В роботі розкрито теоретичний матеріал щодо особливостей складання консолідованої звітності. У роботі доцільно було б приділити більше уваги практичним аспектам формування консолідованої звітності.

Відношення дипломника до виконання та загальна оцінка роботи. У цілому зміст роботи дає можливість стверджувати, що дослідження при написанні кваліфікаційної роботи, Фомінов М.Є. провів на належному рівні відповідно до затвердженого плану з використанням практичного матеріалу. Кваліфікаційна робота відповідає вимогам і може бути рекомендована до захисту. За результатами проведеного дослідження її автор заслуговує на присвоєння кваліфікації «магістр».

Керівник кваліфікаційної роботи _____ Наталія ГУРІНА
(підпис) (прізвище, ініціали)

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Фомінова М.Є. розглянута на засіданні кафедри обліку та аудиту, протокол від «28» січня 2025 р. № 6 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри _____ Андрій ЛІСОВИЙ
(підпис) (прізвище, ініціали)

Edit Crop Eraser IMG to TXT Retake

АНОТАЦІЯ
Особливості складання консолідованої фінансової звітності

Мета роботи полягає в дослідженні особливостей підготовки консолідованої фінансової звітності, аналізі наявних проблем і розробці практичних рекомендацій щодо їх вирішення. Досягнення цієї мети дозволить детально зрозуміти процес підготовки консолідованої звітності, визначити ключові проблеми та запропонувати шляхи їх оптимізації, що сприятиме підвищенню якості та достовірності фінансової звітності.

Завданнями роботи є поглиблене дослідження теоретичних і методичних засад формування консолідованої фінансової звітності з метою вдосконалення інформаційного забезпечення управління групою підприємств.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку, що стосуються складання консолідованої фінансової звітності.

Об'єктом дослідження виступають процеси, що відображаються в бухгалтерському обліку та звітності підприємств, які входять до складу бізнес-групи.

Базою дослідження виступає НАК «Нафтогаз України»

За результатами дослідження сформульовано цілісне уявлення про теоретичну, методологічну та практичну основу консолідації фінансової звітності на рівні великого національного підприємства, що діє у складних економічних умовах.

Одержані результати можуть бути використані удосконалення автоматизації процесів, інтеграції операційних систем, гармонізації облікової політики, впровадження системного навчання персоналу та посилення контролю якості даних здатні істотно поліпшити якість фінансової інформації, зміцнити довіру користувачів та посприяти ефективному стратегічному управлінню на рівні групи компаній.

Дипломна робота містить 94 сторінки, 11 таблиць, 1 рисунок, список використаних джерел з 45 найменувань, 5 додатків.

Ключові слова: фінансова звітність, облікова політика, міжнародні стандарти, внутрішньогрупові операції.

Рік виконання дипломної роботи 2024 рік.

Рік захисту роботи 2025 рік.

ANNOTATION
Main features of preparation of consolidated financial statements

The purpose of the study is to investigate the peculiarities of preparing consolidated financial statements, analyse the existing problems and develop practical recommendations for their solution. Achieving this goal will allow to understand in detail the process of preparing consolidated financial statements, identify key issues and propose ways to optimise them, which will help to improve the quality and reliability of financial statements.

The objectives of the study are to conduct an in-depth study of the theoretical and methodological foundations of consolidated financial statements in order to improve the information support for the management of a group of enterprises.

The subject of the study is a set of theoretical, methodological and practical accounting provisions related to the preparation of consolidated financial statements.

The object of the study is the processes reflected in the accounting and reporting of enterprises that are part of a business group.

The basis of the study is Naftogaz of Ukraine NJSC.

The study results provide a holistic view of the theoretical, methodological and practical basis for consolidating financial statements at the level of a large national enterprise operating in difficult economic conditions.

The obtained results can be used to improve process automation, integrate operating systems, harmonise accounting policies, introduce systematic staff training and strengthen data quality control, which can significantly improve the quality of financial information, strengthen user confidence and contribute to effective strategic management at the group level.

The thesis contains 94 pages, 11 tables, 1 figure, a list of
of 45 references, 5 appendices.

Keywords: financial statements, accounting policy, international standards, intra-group transactions.

The year of completion of the thesis is 2024.

Year of thesis defence: 2025.

ЗМІСТ

ВСТУП 9
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ 15
1.1. Сутність, склад та зміст консолідованої фінансової звітності 15
1.2. Нормативне регулювання консолідованої фінансової звітності 23
Висновки до першого розділу 31
РОЗДІЛ 2. ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ 34
2.1. Особливості формування консолідованої фінансової звітності 34
2.2 Практичні аспекти консолідації фінансової звітності в України 45
Висновки до другого розділу 62
РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПРИКЛАДІ НАК "НАФТОГАЗ УКРАЇНИ" ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ 65
3.1. Аналіз проблем консолідації фінансової звітності НАК "Нафтогаз України" 65
3 2. Удосконалення процесу підготовки консолідованої фінансової звітності 72
Висновки до третього розділу 78
ВИСНОВКИ 81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 85
ДОДАТКИ 90

ВСТУП

Актуальність обраної теми. У сучасних умовах глобалізації економіки та активної участі України в міжнародних економічних процесах питання прозорості та достовірності фінансової звітності набувають особливої важливості. Консолідована фінансова звітність є ключовим інструментом для управління бізнес-групами, оскільки вона дає змогу отримати цілісне уявлення про фінансовий стан групи компаній, виявити потенційні ризики та оптимізувати управлінські рішення. Особливо актуальною тема консолідованої звітності стає для великих державних підприємств, таких як НАК «Нафтогаз України», які відіграють стратегічну роль у національній економіці.

Важливість теми також пов'язана з необхідністю адаптації українських підприємств до міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), що є обов'язковою умовою для успішного залучення іноземних інвестицій та інтеграції у світову економіку. Правильне та своєчасне складання консолідованої фінансової звітності сприяє підвищенню прозорості бізнесу, зміцненню довіри з боку інвесторів та покращенню фінансової стійкості компанії.

Мета кваліфікаційної роботи полягає в дослідженні особливостей підготовки консолідованої фінансової звітності, аналізі наявних проблем і розробці практичних рекомендацій щодо їх вирішення. Досягнення цієї мети дозволить детально зрозуміти процес підготовки консолідованої звітності, визначити ключові проблеми та запропонувати шляхи їх оптимізації, що сприятиме підвищенню якості та достовірності фінансової звітності.

Основним завданням дипломної роботи, присвяченої особливостям складання консолідованої фінансової звітності, є поглиблене дослідження теоретичних і методичних засад формування такої звітності з метою вдосконалення інформаційного забезпечення управління групою підприємств. Досягнення поставленої мети передбачає комплексний науковий пошук та

обґрунтування теоретичних положень, що регулюють принципи консолідації, визначення складу та змісту консолідованої звітності, а також аналіз існуючих нормативних вимог. У процесі виконання роботи передбачається систематизувати та закріпити теоретичні знання, отримані під час вивчення дисциплін професійного циклу, а також використати набуті під час переддипломної практики навички для розв'язання конкретних завдань у сфері обліку, аналізу та контролю. Особливу увагу буде приділено практичним аспектам формування консолідованої звітності в Україні, оцінці впливу змін облікової політики на показники консолідованих звітів, а також виявленню проблем та шляхів їх вирішення на прикладі НАК «Нафтогаз України». Буде продемонстровано вміння застосовувати отримані знання для підвищення ефективності господарської діяльності групи компаній, поліпшення якості інформації, що надається менеджменту, та оптимізації облікових процедур. Поряд з цим передбачається розробка рекомендацій щодо вдосконалення методологічних та організаційних підходів до підготовки консолідованої звітності, у тому числі із застосуванням сучасних економіко-математичних методів, інформаційних технологій і програмних продуктів для автоматизації обліку.

Об'єктом дослідження є процеси, що відображаються в бухгалтерському обліку та звітності підприємств, які входять до складу бізнес-групи. До цих процесів належать оцінка активів і зобов'язань, облік доходів і витрат, а також фінансових результатів дочірніх компаній.

Предметом дослідження виступає сукупність теоретичних, методичних і практичних положень бухгалтерського обліку, що стосуються складання консолідованої фінансової звітності. Особлива увага приділяється застосуванню міжнародних стандартів, процедурам консолідації та оцінці впливу змін в обліковій політиці на фінансові показники групи компаній.

Базою дослідження є НАК «Нафтогаз України» - найбільша державна компанія в енергетичному секторі України, що має складну корпоративну

структуру та численні дочірні підприємства. Вибір цього підприємства зумовлений необхідністю детального аналізу специфіки консолідації в умовах багатошарової організаційної структури та суворих вимог до прозорості звітності, аналіз фінансових результатів бази дослідження подано у табл. 1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності НАК «Нафтогаз України» за 2022-2023 рік (у млн. грн)

Стаття звіту про фінансові результати	2022 рік	2023 рік	Абсолютне відхилення	Відносне відхилення, %
Дохід від реалізації	230 411	244 863	+14 452	6%
Собівартість реалізації	(232 694)	(186 105)	+46 589	-20%
Зменшення корисності основних засобів	(1 809)	(10 274)	-8 465	468%
Валовий прибуток	(4 092)	48 483	+52 575	1285%
Інші операційні доходи	7 011	24 892	+17 881	255%
Адміністративні витрати	(7 893)	(7 064)	+829	-11%
Витрати на збут	(4 570)	(8 351)	-3 781	83%
Інші операційні витрати	(9 757)	(12 558)	-2 801	29%
Чистий рух у резерві знецінення фінансових активів	(41 222)	(6 646)	+34 576	-84%
Операційний прибуток	(60 523)	38 757	+99 280	164%
Фінансові доходи	2 315	4 408	+2 093	90%
Фінансові витрати	(8 774)	(11 796)	-3 022	34%
Чистий збиток від курсових різниць	(12 214)	(2 151)	+10 063	-82%
Частка у результатах асоційованих та спільних підприємств після оподаткування	(155)	(58)	+97	-63%
Прибуток до оподаткування	(79 351)	29 160	+108 511	137%
(Витрати)/доходи з податку на прибуток	212	(6 037)	-6 249	2948%
Прибуток	(79 139)	23 123	+102 262	129%

Джерело: побудовано автором за даними [1]

Проаналізувавши дані табл. 1, можна зробити висновки, що зростання доходу від реалізації на 14 452 млн грн в основному за рахунок наступних факторів:

зменшення доходу від реалізації природного газу на 51 032 млн грн через зниження обсягів поставленого газу в 2023 році порівняно із 2022 роком. Зниження споживання природного газу відбулось внаслідок військового фактору

(міграція населення, руйнування промисловості) та аномально теплого осінньо-зимового періоду 2022-2023;

збільшення доходів від реалізації нафтопродуктів на 58 863 млн грн;

Зростання виручки від надання послуг транзиту та транспортування нафти на 3 863 млн грн. Інші фактори 2 758 млн грн.

Зменшення собівартості реалізації на 46 589 млн грн обумовлено зниженням обсягів реалізації природного газу через військовий фактор, теплий осінньо-зимовий період та міграцію населення, зменшенням витрат на ренту, що знизило собівартість видобутку, зменшенням обсягів реалізації імпортованого ресурсу, який мав вищу собівартість:

Рентна плата знизилася на 16 873 млн грн (з 60 278 млн грн до 43 405 млн грн).

Собівартість придбаного природного газу зменшилася на 45 800 млн грн (з 81 115 млн грн до 35 315 млн грн).

Інші статті також свідчать про оптимізацію витрат на матеріали, послуги з переробки, транспортування тощо.

Зростання інших операційних доходів на 18 116 млн грн відбулось в основному завдяки отримання гранту на суму 7 328 млн грн та через вплив наступних змін:

Дохід від реалізації необоротних активів збільшився на 11 248 млн грн (з 0 до 11 248 млн грн).

Повернення ПДВ дало додатково 1 013 млн грн.

Інші доходи, включно зі штрафами, пенями та безоплатно отриманими активами, зросли.

Збільшення витрат на збут на 3 781 млн грн відбулось через зростання транспортних витрат через логістичні труднощі, спричинені війною:

Транспортні витрати зросли на 4 821 млн грн (з 672 млн грн до 5 493 млн грн).

Витрати на персонал також збільшилися на 149 млн грн (з 1 140 млн грн до 1 289 млн грн).

Зростання інших операційних витрат на 3 036 млн грн сталося через:

Створення забезпечень під судові процеси (+1 343 млн грн у 2023 році).

Зростання витрат на благодійність та соціальну інфраструктуру на 1 773 млн грн (з 547 млн грн до 2 320 млн грн).

Зменшення витрат на формування резерву сумнівних боргів на 34 576 млн грн пов'язано з:

Формуванням резерву для більшої частини проблемної заборгованості у 2022 році.

Переглядом кредитної якості заборгованості підприємств ТКЕ, що дозволило знизити резерв на 7 млрд грн.

Зростання фінансових витрат на 3 022 млн грн спричинено наступними змінами:

Збільшення витрат на відсотки на 2 506 млн грн (з 7 011 млн грн до 9 517 млн грн) через зростання кредитного портфеля.

Вплив курсових різниць.

Зменшення збитку від курсових різниць в сумі 10 065 млн грн внаслідок відсутності значних коливань валют курсів протягом 2023 року в порівнянні з 2022 роком.

Питання складання консолідованої фінансової звітності досліджуються як у вітчизняній, так і в зарубіжній літературі. Серед українських авторів можна виокремити роботи С. Бутинця, В. Пархоменка, Н. Малюга, які аналізують питання адаптації міжнародних стандартів до національної системи обліку. Зарубіжні дослідники, такі як А. Вагенгофер, розглядають вплив консолідованої звітності на прозорість і фінансову стійкість компаній. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, питання практичної адаптації методик консолідації в умовах української економіки залишаються недостатньо вивченими, що й зумовлює актуальність цього дослідження.

Науково-практична значущість отриманих результатів полягає в розробці рекомендацій щодо поліпшення методик складання консолідованої фінансової звітності з урахуванням міжнародних стандартів та особливостей вітчизняного законодавства. Практична реалізація пропозицій дасть змогу підвищити якість фінансової звітності, що, своєю чергою, сприятиме зміцненню довіри до українських підприємств з боку міжнародних інвесторів і поліпшенню їхніх позицій на світових ринках.

Дана кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох основних розділів, висновку, списку використаної літератури та додатків. У першому розділі розглядаються теоретичні аспекти консолідованої фінансової звітності. У другому розділі аналізуються методичні підходи до складання звітності, включаючи особливості процедур консолідації. Третій розділ присвячено аналізу проблем підготовки консолідованої звітності на прикладі НАК «Нафтогаз України» та розробці пропозицій щодо їх вирішення.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

1.1. Сутність, склад та зміст консолідованої фінансової звітності

Консолідована фінансова звітність є комплексною формою бухгалтерської звітності, яка об'єднує фінансові дані материнської компанії та всіх її дочірніх підприємств у єдину систему, що дає змогу відобразити фінансовий стан і результати діяльності всієї групи компаній як єдиного економічного суб'єкта. Цей тип звітності призначений для надання повної та об'єктивної інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки всієї групи, так, наче б вона була однією юридичною особою.

Складання консолідованої фінансової звітності актуальне для великих холдингів і корпорацій, у яких головна компанія володіє контрольним пакетом акцій дочірніх підприємств і здійснює над ними значний вплив. Консолідована звітність дає змогу уникнути дублювання доходів і витрат, усуває ефект подвійного обліку активів і зобов'язань, що виникає під час відображення внутрішньокорпоративних операцій. Це особливо важливо для зовнішніх користувачів звітності - інвесторів, кредиторів, аналітиків та інших зацікавлених сторін, тому що консолідована звітність надає більш повне уявлення про фінансовий стан групи порівняно зі звітністю окремих підприємств, що входять до її складу.

Основне призначення консолідованої звітності полягає в тому, щоб дати об'єктивне і повне уявлення про сукупні фінансові результати діяльності групи компаній. Це дає змогу інвесторам оцінити реальну вартість бізнесу та прийняти обґрунтовані інвестиційні рішення. Крім того, консолідована звітність відіграє важливу роль у стратегічному управлінні групою, даючи змогу керівництву

аналізувати загальну прибутковість, рівень заборгованості та інші ключові фінансові показники на рівні всієї групи, а не окремих її частин.

Процес складання консолідованої звітності вимагає дотримання певних принципів і правил, встановлених міжнародними стандартами фінансової звітності (МСФЗ). Найважливішим із них є принцип контролю - для включення фінансових даних дочірнього підприємства до консолідованої звітності материнська компанія повинна володіти контролем над ним, що означає можливість впливати на його фінансову та операційну політику з метою отримання вигод від його діяльності. Контроль, як правило, забезпечується володінням більш ніж 50% акцій з правом голосу, однак можливі й інші форми контролю, наприклад, через договірні угоди або права, що забезпечують фактичне управління компанією.

Також важливим аспектом є виключення внутрішньогрупових операцій під час складання консолідованої звітності. Це означає, що всі взаємні розрахунки, внутрішні продажі, заборгованості та інші операції між материнською та дочірніми компаніями мають бути виключені зі звітності, щоб уникнути викривлення сукупних фінансових показників групи.

Таким чином, консолідована фінансова звітність є складним, але вкрай важливим інструментом для великих корпорацій, який дає змогу досягти прозорості та надійності фінансової інформації. Вона сприяє підвищенню довіри з боку акціонерів і потенційних інвесторів, а також забезпечує виконання нормативних вимог щодо розкриття інформації для публічних компаній.

Консолідована фінансова звітність (КФЗ) має важливе значення для розуміння фінансового стану групи взаємопов'язаних компаній, об'єднаних під контролем материнської компанії. Основна мета складання КФЗ - представити повний та об'єктивний фінансовий стан усієї бізнес-групи як єдиної економічної одиниці. Завдяки цьому акціонери, інвестори, кредитори та інші зацікавлені сторони можуть бачити повнішу картину сукупних ресурсів, зобов'язань і результатів діяльності групи, що неможливо в рамках індивідуальної звітності.

Ключові цілі консолідованої звітності включають такі аспекти:

Забезпечення прозорості: КФЗ покликана дати достовірну інформацію про фінансові результати групи компаній загалом, незалежно від того, наскільки відрізняються за характером або розмірами дочірні підприємства. Прозорість звітності дає змогу інвесторам та іншим зацікавленим сторонам оцінювати загальний фінансовий стан групи, враховуючи всі внутрішні транзакції, які інакше могли б спотворити дані.

Інформування акціонерів та інвесторів: Консолідована звітність надає важливу інформацію для осіб, зацікавлених у фінансових показниках групи. Шляхом об'єднання даних усіх підприємств групи інвестори можуть точніше оцінити прибутковість і ризики, пов'язані з інвестиціями.

Підтримка управлінських рішень: КФЗ відіграє значну роль в управлінні групою компаній, надаючи ключовим менеджерам інформацію, яка дає змогу проводити аналіз ефективності як усієї групи, так і окремих підрозділів. Це допомагає приймати обґрунтовані рішення щодо інвестицій, реорганізації та стратегічного розвитку.

Дотримання нормативних вимог: У більшості юрисдикцій законодавство вимагає від великих корпоративних структур подавати консолідовану звітність, що відповідає міжнародним стандартам фінансової звітності (МСФЗ) або іншим національним стандартам. КФЗ дає змогу компаніям відповідати цим вимогам, що сприяє їхній репутації та дотриманню фінансових зобов'язань.

Оцінка ефективності управління та діяльності: КФЗ слугує інструментом для оцінювання успішності керівництва та результативності всієї групи компаній, полегшуючи аналіз фінансових результатів з урахуванням синергій, що виникають від взаємодії різних частин групи.

Завдання консолідованої звітності включають:

Відображення фінансового стану групи компаній як єдиної економічної структури;

Згортання внутрішньогрупових операцій і розрахунків, які могли б вплинути на об'єктивність показників, представлених у КФЗ;

Підтримка аналізу фінансових результатів групи, включаючи прибутковість, ліквідність і платоспроможність.

Консолідована фінансова звітність (КФЗ) включає кілька основних форм звітності, що дають змогу представити сукупні активи, зобов'язання, капітал, фінансові результати та потоки грошових коштів групи компаній як єдиного економічного суб'єкта. Її склад є найважливішим інструментом для аналізу фінансової стійкості групи, а також для оцінки її спроможності генерувати прибуток, дотримуватися зобов'язань і використовувати власні ресурси ефективно.

Елементи консолідованої фінансової звітності включають такі основні форми:

Консолідований баланс (звіт про фінансовий стан): Цей звіт відображає фінансовий стан групи на певну дату і являє собою структуроване відображення активів, зобов'язань і капіталу всіх компаній, що входять до групи. Консолідований баланс дає змогу користувачам зрозуміти, які ресурси контролюються групою і які зобов'язання вона несе перед зовнішніми кредиторами. У ньому відображаються такі елементи, як:

Довгострокові та короткострокові активи: включаючи основні засоби, нематеріальні активи, фінансові вкладення та оборотні активи.

Зобов'язання: підрозділяються на довгострокові та короткострокові, включаючи позики, кредиторську заборгованість та інші види боргових зобов'язань.

Капітал: представлений статутним капіталом, резервами, нерозподіленим прибутком та іншими компонентами власного капіталу групи.

Консолідований баланс дає цілісне уявлення про структуру капіталу та джерела фінансування групи, що дає змогу оцінити її фінансову стійкість, ліквідність і здатність до погашення боргів.

Консолідований звіт про прибутки та збитки: Цей звіт подає дані про фінансові результати групи за звітний період, включно з доходами та витратами, що виникають від основної діяльності, а також іншими доходами та витратами, які не є результатом звичайної операційної діяльності. Консолідований звіт розкриває інформацію про:

Виручку групи: яка об'єднує доходи всіх дочірніх компаній, усуваючи при цьому внутрішньогрупові продажі та купівлі.

Собівартість та операційні витрати: які надають дані про витрати на виробництво і розподіл продукції або послуг.

Інші доходи та витрати: наприклад, доходи від інвестицій, збитки від списання активів та інших операцій.

Цей звіт дає змогу інвесторам та іншим користувачам побачити чистий прибуток або збиток групи за період і оцінити рентабельність, ефективність управління витратами та здатність групи генерувати доходи.

Консолідований звіт про рух грошових коштів: Цей звіт показує, як генерувалися і використовувалися грошові кошти групи за звітний період. Він поділяється на три розділи, які деталізують рух грошових коштів:

Операційна діяльність: відображає грошові потоки, пов'язані з основною діяльністю групи, такі як надходження від продажів, витрати на оплату постачальникам та інші поточні операції.

Інвестиційна діяльність: відображає інвестиції групи, включно з придбанням і продажем довгострокових активів, купівлею інших компаній та іншими вкладеннями.

Фінансова діяльність: охоплює грошові потоки, пов'язані з фінансуванням групи, включаючи позики, виплати дивідендів та інші операції з капіталом.

Консолідований звіт про рух грошових коштів дає змогу оцінити ліквідність групи, а також її здатність генерувати грошові кошти для виконання зобов'язань, фінансування інвестицій і підтримки операційної діяльності.

Консолідований звіт про зміни в капіталі: Цей звіт показує зміни у власному капіталі групи компаній за звітний період, розкриваючи джерела та причини змін у кожному елементі капіталу, таких як:

Зміни статутного капіталу та емісійного доходу: під час випуску нових акцій або інших корпоративних операцій.

Резерви та накопичений прибуток або збитки: з урахуванням перерозподілу нерозподіленого прибутку або збитків за підсумками року та інших коригувань.

Інші зміни в капіталі: які можуть виникати через переоцінки, накопичений дохід, зміни облікової політики та інші фактори.

Консолідований звіт про зміни в капіталі допомагає користувачам зрозуміти динаміку капіталу групи, а також роль кожного компонента капіталу в забезпеченні фінансової стійкості групи.

Примітки до консолідованої фінансової звітності: Примітки надають детальну інформацію, яка пояснює дані в основних формах звітності. Вони включають:

Облікову політику та методи оцінки: опис підходів, використаних під час консолідації звітності, включно з методами обліку взаємних операцій, оцінки активів і зобов'язань.

Інформацію за окремими статтями: докладне розкриття за статтями балансу, звіту про сукупний дохід та інших звітів, включно з, наприклад, деталізацією дебіторської та кредиторської заборгованості.

Інформацію про афілійованих осіб і внутрішньогрупові операції: такі дані дають змогу усунути ефекти, що виникають під час взаємодії між компаніями групи, і показати, як ці операції впливають на результати та фінансовий стан групи.

Примітки до звітності є невід'ємною частиною КФЗ, оскільки вони розкривають додаткову інформацію про значні події та операції, які можуть вплинути на розуміння фінансового стану та результатів групи.

Кожен елемент КФЗ відіграє ключову роль у забезпеченні всебічного аналізу фінансового стану та результатів діяльності групи.

Принцип повноти вимагає відображення всіх активів, зобов'язань, доходів і витрат, які можуть вплинути на фінансовий стан групи. Цей принцип гарантує, що звітність містить інформацію про всі значущі операції, зокрема про активи та зобов'язання дочірніх компаній, незалежно від їхнього географічного положення або масштабу діяльності. Повнота даних необхідна для створення комплексного уявлення про сукупний фінансовий стан групи.

Принцип достовірності зобов'язує підготовку звітності, заснованої на фактичних даних, підтверджених відповідними документами, а також обґрунтованій оцінці фінансових показників. Достовірність передбачає виключення будь-яких помилок або упередженості, що підвищує надійність консолідованої звітності та дає змогу користувачам приймати рішення на основі точної інформації. Важливим аспектом тут є використання перевірених методів оцінки, що робить звітність менш схильною до суб'єктивних інтерпретацій.

Порівнянність як принцип звітності передбачає можливість порівняння фінансових даних групи за різні періоди часу, а також з аналогічними даними інших груп. Для цього необхідно дотримуватися єдиної облікової політики, за якої у звітності використовуються постійні методи оцінки активів, зобов'язань і прибутку. Порівнянність особливо важлива для інвесторів, які оцінюють динаміку фінансових результатів і стійкість групи порівняно з аналогічними структурами.

Обачність у складанні звітності вимагає обережного підходу до оцінки активів, зобов'язань і фінансових результатів. Цей принцип передбачає врахування всіх можливих ризиків і втрат, які можуть вплинути на діяльність групи, що сприяє більш реалістичній оцінці її фінансового стану. Обачність допомагає уникнути зайвої оптимістичності під час оцінки активів і доходів, тим самим зменшуючи ризик недооцінки зобов'язань або збитків.

Принцип суттєвості вимагає, щоб у звітності розкривалася тільки значуща інформація, здатна вплинути на рішення користувачів звітності. У цьому разі суттєвими вважаються тільки ті дані, які можуть суттєво змінити уявлення про фінансовий стан групи. Суттєвість допомагає сфокусуватися на ключових показниках і даних, виключаючи незначні деталі, які могли б ускладнити сприйняття інформації.

Консолідована фінансова звітність (КФО) відрізняється від індивідуальної фінансової звітності тим, що охоплює фінансовий стан та результати діяльності всієї групи компаній, об'єднаних під контролем материнської компанії, тоді як індивідуальна звітність відображає дані лише однієї компанії. Основна відмінність полягає в тому, що консолідована звітність представляє групу компаній як єдиний економічний суб'єкт, тому в ній згорнуті внутрішньогрупові операції та взаємні заборгованості між компаніями групи, щоб уникнути подвійного обліку тих самих активів, зобов'язань або доходів. Це вимагає значного коригування даних кожної дочірньої компанії та їхнього подальшого об'єднання у звітності групи. КФО також передбачає вилучення взаємних інвестицій, зроблених усередині групи, та віднімання вартості частки, що належить неконтролюючим акціонерам, щоб точно відобразити частку материнської компанії в капіталі групи. На відміну від цього, індивідуальна звітність материнської компанії не враховує потреби коригувань і може показувати інвестиції в дочірні компанії як актив, незалежно від їх фактичної вартості на рівні групи.

Крім того, відповідно пункту 1 статті 12 Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»: «Підприємства, які контролюють інші підприємства (материнські підприємства), крім фінансових звітів про власні господарські операції, складають та подають консолідовану фінансову звітність групи відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку або міжнародних стандартів.» [2]

1.2. Нормативне регулювання консолідованої фінансової звітності

В Україні підготовка консолідованої фінансової звітності здійснюється в межах вимог національного законодавства та міжнародних стандартів, які поступово інтегруються в облікову практику вітчизняних підприємств. Основним нормативно-правовим актом, що регулює бухгалтерський облік і фінансову звітність, є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [2]. Цей закон встановлює загальні принципи ведення бухгалтерського обліку та обов'язковість складання консолідованої фінансової звітності для груп компаній, які складаються з материнської компанії та її дочірніх підприємств.

Згідно із законодавством, основним критерієм обов'язковості підготовки консолідованої звітності є наявність контролю материнської компанії над дочірніми підприємствами. Контроль визначається як можливість управляти фінансовою та операційною діяльністю іншого підприємства з метою отримання вигод від його діяльності. Закон також визначає, що підприємства зобов'язані складати звітність відповідно до національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), однак для деяких категорій компаній, як-от акціонерні товариства та підприємства, що становлять суспільний інтерес, передбачено обов'язкове застосування міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ).

Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку, розроблені на основі МСФЗ, також містять низку норм, що стосуються консолідованої звітності. Зокрема, НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств» [3] визначає порядок обліку об'єднань підприємств, а також вимоги до розкриття інформації про пов'язані сторони та контролюючі частки. Крім того, НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність» [4] регламентує методику підготовки консолідованої

звітності, включно з порядком виключення внутрішньогрупових операцій і сальдо, а також методами обліку інвестицій у дочірні підприємства.

Ще одним важливим аспектом є обов'язковість складання звітності на основі принципу єдиного балансу, який вимагає приведення даних усіх дочірніх підприємств до єдиної облікової політики та валюти подання звітності. Для цього законодавчо передбачено право материнської компанії встановлювати уніфіковані правила ведення обліку та підготовки звітності для всіх учасників групи.

Важливу роль у нормативній базі відіграє також податкове законодавство, яке безпосередньо впливає на облікову політику компаній. Зокрема, необхідно враховувати положення Податкового кодексу України [5], особливо під час обліку тимчасових різниць, пов'язаних із податком на прибуток, що суттєво впливає на показники консолідованої звітності.

Таким чином, законодавча база в Україні надає чіткі рамки для підготовки консолідованої фінансової звітності, забезпечуючи уніфікацію та узгодженість обліку в масштабах усієї групи підприємств. Однак у процесі застосування цих норм часто виникають складнощі, пов'язані з недостатньою деталізацією деяких положень і необхідністю адаптації національного законодавства до вимог МСФЗ.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) являють собою універсальний набір правил, розроблених для стандартизації та уніфікації ведення обліку та складання фінансової звітності на глобальному рівні. Для підготовки консолідованої фінансової звітності основоположними є кілька ключових стандартів, що визначають порядок консолідації, об'єднання бізнесу та розкриття інформації про частки в інших підприємствах.

Головним стандартом, що регулює процес консолідації, є МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» [6]. Цей стандарт визначає принципи підготовки та подання консолідованої звітності, а також надає чітке визначення контролю, необхідного для включення дочірнього підприємства до

консолідованої звітності. Згідно з МСФЗ 10 [6], контроль існує, якщо материнська компанія має владу над об'єктом інвестицій, отримує від нього вигоди та здатна впливати на розмір цих вигод. Важливою вимогою стандарту є забезпечення єдиної облікової політики для всіх компаній групи та виключення внутрішньогрупових операцій при підготовці звітності.

МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» [7] визначає правила обліку операцій, пов'язаних з придбанням або злиттям компаній. Цей стандарт вимагає застосування методу придбання, за якого ідентифікують придбані активи та зобов'язання, оцінюють їхні справедливі вартості, а також розраховують гудвіл або прибуток від вигідного придбання. Це особливо важливо для консолідації, оскільки придбання нових дочірніх компаній має значний вплив на показники звітності групи.

МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб’єктах господарювання» [8] фокусується на розкритті даних про дочірні компанії, спільні підприємства та асоційовані організації. Він вимагає надання інформації, що дає змогу користувачам звітності оцінити характер взаємовідносин між материнською та дочірніми компаніями, а також вплив цих взаємовідносин на фінансовий стан групи.

Одним із важливих аспектів застосування МСФЗ є їх фокус на прозорості та достовірності звітності. Міжнародні стандарти передбачають, що звітність має бути зрозумілою для зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори та регулятори. Для досягнення цієї мети у звітності розкриваються всі суттєві операції та події, що впливають на фінансові результати і становище групи.

МСФЗ також надають підприємствам свободу у виборі облікової політики, однак вимагають обґрунтування та однакового застосування обраних підходів у межах усієї групи. У процесі підготовки консолідованої звітності можуть виникати складнощі, пов'язані з переведенням даних дочірніх компаній, що ведуть облік за національними стандартами, на принципи МСФЗ, що потребує додаткових зусиль з гармонізації облікової політики.

Впровадження та застосування МСФЗ в українській практиці підкреслюють їх важливість для інтеграції вітчизняних підприємств у міжнародні ринки капіталу. Це дає змогу підвищити довіру з боку іноземних інвесторів, полегшити доступ до міжнародних кредитних ресурсів і поліпшити якість корпоративного управління.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) та національні стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО) України мають спільну мету - забезпечення достовірності та корисності фінансової інформації для її користувачів. Однак між ними існує низка принципових відмінностей, які ускладнюють перехід українських підприємств на міжнародні стандарти.

Однією з ключових відмінностей є підхід до складання консолідованої фінансової звітності. Тоді як МСФЗ 10 [6] чітко визначає критерії контролю, орієнтуючись на вплив на діяльність об'єкта інвестицій, у НП(С)БО критерії включення дочірніх підприємств до складу групи прописані менш детально. МСФЗ вимагає враховувати як прямий, так і непрямий контроль, включаючи випадки, коли управління здійснюється через угоди або інші форми впливу. НП(С)БО не завжди забезпечує настільки глибоку інтерпретацію поняття контролю, що може призвести до відмінностей у складі групи.

Відмінності також стосуються методів обліку. У НП(С)БО для консолідації використовуються методи, подібні до методів МСФЗ, такі як метод повної консолідації. Однак застосування цих методів у НП(С)БО має більше обмежень, наприклад, щодо оцінки справедливої вартості активів і зобов'язань дочірніх підприємств. МСФЗ, навпаки, вимагає застосування справедливої вартості для всіх ідентифікованих активів і зобов'язань у процесі об'єднання бізнесу, що може призводити до відмінностей у фінансових результатах. [9]

Ще одна відмінність полягає в підході до розкриття інформації. МСФЗ 12 передбачає широкий спектр вимог щодо розкриття даних про структуру групи, характер взаємозв'язків між материнською та дочірніми компаніями, а також про ризики, пов'язані з такими взаємовідносинами. У НП(С)БО вимоги до розкриття

інформації про консолідацію обмежені та менш деталізовані, що може знижувати прозорість звітності для зовнішніх користувачів.

Відмінності стосуються й оцінки тимчасових різниць, що виникають при розрахунку податку на прибуток. Згідно з МСФЗ, облік відстрочених податків здійснюється з використанням підходу балансових зобов'язань, що дає змогу точніше відображати майбутні податкові наслідки операцій. У НП(С)БО підходи до обліку відстрочених податків відрізняються і можуть бути менш деталізованими.

Обов'язковий перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) для великих підприємств і міжнародних груп істотно впливає на всі аспекти їхньої облікової та фінансової діяльності. Цей процес, незважаючи на значні витрати часу та ресурсів, сприяє підвищенню прозорості та достовірності фінансової інформації, покращує можливості для залучення інвестицій і полегшує інтеграцію в глобальні ринки капіталу.

Насамперед, перехід на МСФЗ вимагає перегляду наявної облікової політики та уніфікації підходів у межах усієї групи. Великі підприємства, особливо ті, які мають розгалужену структуру, стикаються з необхідністю привести свої облікові дані у відповідність до принципів міжнародних стандартів. Це включає перегляд методів оцінки активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також впровадження принципу справедливої вартості, який є однією з ключових вимог МСФЗ.

Для міжнародних груп компаній перехід на МСФЗ полегшує процес консолідації фінансової звітності. Застосування єдиного стандарту спрощує облік внутрішньогрупових операцій, зменшує ризик дублювання фінансових показників і забезпечує більш точне представлення фінансового становища та результатів діяльності групи. Це особливо важливо для компаній, що ведуть діяльність у кількох країнах, де раніше використовувалися різні національні стандарти обліку.

Одним із найбільш значущих ефектів переходу на МСФЗ є підвищення довіри до звітності з боку зовнішніх користувачів, таких як інвестори, кредитори та регулятори. Міжнародні стандарти забезпечують вищий рівень прозорості та порівнянності даних, що робить звітність зручною для аналізу та прийняття рішень. Це особливо актуально для великих підприємств, які прагнуть залучити капітал через випуск акцій або облігацій на міжнародних ринках.

Однак обов'язковий перехід на МСФЗ пов'язаний з низкою складнощів. По-перше, це значні витрати на навчання персоналу, впровадження нових облікових систем та адаптацію внутрішнього контролю. По-друге, необхідність перерахунку історичних даних за стандартами МСФЗ вимагає значних часових і трудових ресурсів. Особливо трудомістким може бути процес першої підготовки звітності за міжнародними стандартами, оскільки він включає перехідні коригування та розкриття відповідної інформації.

Для українських підприємств обов'язковий перехід на МСФЗ також загострює проблему невідповідності деяких положень національного законодавства вимогам міжнародних стандартів. Це потребує додаткового аналізу та розроблення методик, що дають змогу мінімізувати розбіжності.

У довгостроковій перспективі обов'язковий перехід на МСФЗ відкриває нові можливості для великих підприємств і міжнародних груп. Він сприяє зміцненню їхніх позицій на світових ринках, розширює доступ до міжнародних інвестицій і підвищує конкурентоспроможність. Незважаючи на початкові труднощі, переваги застосування міжнародних стандартів фінансової звітності значно перевищують витрати, роблячи перехід стратегічно важливим кроком для розвитку бізнесу.

Регулювання фінансової звітності в Україні та на міжнародному рівні здійснюється низкою організацій, які встановлюють стандарти, контролюють їх дотримання та забезпечують відповідність фінансової інформації сучасним вимогам прозорості та достовірності. В Україні ключову роль відіграє Міністерство фінансів, яке відповідає за розроблення та затвердження

національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО), а також координує їх адаптацію до міжнародних стандартів. Саме цей орган забезпечує гармонізацію обліку в межах національної облікової системи з урахуванням вимог міжнародних стандартів, таких як МСФЗ.

На глобальному рівні важливими учасниками є Європейська комісія та органи Європейського Союзу, які регулюють застосування МСФЗ у країнах ЄС, забезпечуючи однаковість і прозорість звітності на внутрішньому ринку.

Таким чином, органи регулювання як на національному, так і на міжнародному рівні відіграють вирішальну роль у формуванні та підтримці стандартів фінансової звітності. Їхня діяльність спрямована на забезпечення достовірності, прозорості та порівнянності фінансової інформації, що критично важливо для успішного функціонування як українських підприємств, так і глобальних ринків капіталу.

Національні стандарти бухгалтерського обліку (НП(С)БО), що використовуються в Україні, засновані на принципах міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ). Однак їхній спрощений характер та обмежена деталізація створюють низку проблем, пов'язаних із підготовкою консолідованої фінансової звітності, особливо для великих груп компаній.

Однією з основних проблем є недостатня розробленість критеріїв контролю. Згідно з НП(С)БО, контроль над дочірніми підприємствами визначається насамперед через юридичне володіння, тоді як МСФЗ припускають ширший підхід, включно з можливістю управління через домовленості або інші форми впливу. Це призводить до ситуацій, коли окремі підприємства не включаються до консолідації, незважаючи на фактичний контроль, що спотворює показники звітності.

Ще однією складністю є обмежена можливість застосування методу справедливої вартості. НП(С)БО найчастіше орієнтовані на використання історичної вартості під час обліку активів і зобов'язань, що знижує релевантність та актуальність даних. На відміну від МСФЗ, де метод справедливої вартості є

обов'язковим для оцінки активів при об'єднанні бізнесу, НП(С)БО передбачають його використання тільки в обмежених випадках. Це створює труднощі при складанні консолідованої звітності, особливо в умовах інтеграції нових дочірніх підприємств у групу.

Адаптація міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) в Україні залишається важливим, але складним процесом, особливо для підприємств, що працюють у специфічних галузях. Основні проблеми пов'язані з відсутністю уніфікованих підходів, недостатнім опрацюванням галузевих особливостей і складнощами в практичному застосуванні міжнародних стандартів.

Насамперед МСФЗ розробляються з урахуванням універсальності та їхнього застосування на глобальному рівні, що створює труднощі під час адаптації до специфіки окремих секторів економіки України, таких як енергетика, агропромисловий комплекс, будівництво або видобувна промисловість. Наприклад, в енергетичному секторі компанії стикаються з проблемами обліку довгострокових контрактів, субсидій і природних ресурсів. МСФЗ надають загальні принципи, як-от застосування справедливої вартості або облік за принципом відшкодування витрат, але ці принципи вимагають детальної інтерпретації для конкретних умов, що не завжди можливо в українській практиці.

Крім того, відсутній єдиний механізм обліку в специфічних галузях, що ускладнює порівнянність фінансової звітності між підприємствами однієї галузі. Наприклад, у сільському господарстві, де облік біологічних активів є критично важливим, МСФЗ 41 «Сільське господарство» [10] вимагає оцінки таких активів за справедливою вартістю. Однак в Україні справедлива вартість нерідко є недоступною або її визначення пов'язане з великими витратами. У таких випадках підприємства змушені використовувати спрощені методи, що призводить до розбіжностей в обліковій політиці та зниження якості звітності.

Проблеми адаптації також пов'язані з недостатньою методологічною підтримкою і відсутністю практичних рекомендацій. Хоча перехід на МСФЗ є

обов'язковим для великих підприємств і компаній, що становлять суспільний інтерес, державні органи та професійні організації надають обмежені інструкції щодо застосування стандартів. Це змушує компанії розробляти власні інтерпретації та підходи, що збільшує ризик помилок і знижує надійність даних.

Таким чином, адаптація МСФЗ в українській практиці стикається з низкою істотних проблем, включно з нестачею уніфікованих підходів для специфічних галузей, складнощами в застосуванні універсальних принципів, нестачею кадрів і методологічної підтримки. Вирішення цих проблем потребує комплексного підходу, що включає розроблення галузевих рекомендацій, проведення навчальних програм для фахівців, а також гармонізацію національного законодавства з міжнародними стандартами.

Висновки до першого розділу

У результаті проведеного в першому розділі дослідження можна зробити кілька узагальнюючих висновків, які відображають сутність, значення та нормативно-правове регулювання консолідованої фінансової звітності.

Перш за все, консолідована фінансова звітність постає як комплексний інструмент, що дає змогу об'єднати фінансові дані материнської компанії та всіх її дочірніх підприємств у єдиний інформаційний масив. Такий підхід необхідний для формування об'єктивного і повного уявлення про реальний фінансовий стан, результати діяльності та грошово-фінансові потоки всієї групи, яку розглядають як єдиний економічний суб'єкт. Таким чином, консолідована звітність стає засобом подолання інформаційної фрагментації, характерної при аналізі розрізнених індивідуальних звітностей підприємств, що входять до складу групи.

Стратегічна важливість консолідованої звітності полягає в тому, що вона забезпечує широту і глибину аналізу, даючи змогу акціонерам, інвесторам, кредиторам та іншим зацікавленим сторонам оцінити ефективність функціонування групи загалом, а не окремих компаній у її складі. Це особливо актуально для великих холдингів і корпорацій з розгалуженою структурою, де внутрішні транзакції можуть істотно спотворювати фінансову картину, якщо їх не виключити. Консолідована звітність покликана мінімізувати такі спотворення за рахунок усунення внутрішньогрупових операцій, взаємних заборгованостей та інших факторів, що впливають на точність показників.

Крім того, консолідована фінансова звітність відіграє значущу роль у стратегічному управлінні та прийнятті управлінських рішень. Керівництво групи отримує можливість оцінювати сумарні фінансові результати, контролювати рівень заборгованості, аналізувати динаміку прибутку та ліквідності, а також виявляти джерела ризику. Це дає змогу формувати зважену інвестиційну стратегію та підвищувати ефективність використання ресурсів.

Нормативно-правова база є важливим аспектом при формуванні консолідованої звітності. В Україні процес підготовки такої звітності регулюється національним законодавством, зокрема Законом «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність», а також національними положеннями (стандартами) бухгалтерського обліку, адаптованими до міжнародних вимог. Особливе місце посідають Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ), які встановлюють уніфіковані підходи до консолідації, набуття та контролю над дочірніми компаніями, оцінки активів і зобов'язань, а також розкриття інформації про структуру групи та взаємозв'язки між її учасниками.

Найбільш значущим стандартом виступає МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність», який визначає критерії контролю та порядок включення дочірніх підприємств у периметр консолідації. Важливу роль відіграють МСФЗ 3 «Об'єднання бізнесу» і МСФЗ 12 «Розкриття інформації про частки участі в

інших суб’єктах господарювання». Ці стандарти не тільки уніфікують методологію підготовки звітності, а й підвищують її прозорість, що вкрай важливо для міжнародної інвестиційної спільноти.

Однак застосування міжнародних і національних норм на практиці пов'язане з певними труднощами, пов'язаними з необхідністю переходу від національних стандартів до МСФЗ, гармонізацією облікової політики всередині групи, а також адаптацією до локальних умов ведення бізнесу і вимог регуляторів. Це вимагає від компаній професіоналізму, системного підходу і постійного вдосконалення навичок співробітників.

Підбиваючи підсумок, можна зробити висновок, що консолідована фінансова звітність є невід'ємною частиною сучасної корпоративної практики, будучи найважливішим інструментом підвищення прозорості, надійності та інформативності фінансової інформації про групу підприємств. Її значення полягає не тільки в задоволенні нормативних вимог, а й у створенні міцної аналітичної бази для ухвалення економічно обґрунтованих рішень усіма стейкхолдерами, у тому числі власниками, потенційними інвесторами, кредиторами та управлінським персоналом.

РОЗДІЛ 2.
ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ

2.1. Особливості формування консолідованої фінансової звітності

Консолідація фінансової звітності є складним і багатоетапним процесом, який спрямований на об'єднання фінансових показників материнської компанії та її дочірніх підприємств у єдину звітність. Основна мета цього процесу — представити фінансовий стан та результати діяльності групи компаній як єдиного економічного суб'єкта, що дозволяє користувачам звітності отримати повне та достовірне уявлення про стан бізнесу.

Однією з ключових особливостей складання консолідованої звітності є усунення внутрішньогрупових операцій та залишків, як цього вимагає МСФЗ 10, в частині: «виключає повністю внутрішньогрупові активи та зобов’язання, капітал, дохід, витрати та грошові потоки, пов’язані з операціями між суб'єктами господарювання групи (прибутки або збитки, що виникають внаслідок внутрішньогрупових операцій, що визнані в складі активів, таких як запаси та основні засоби, виключаються повністю).» [6]. Це означає, що всі угоди між компаніями всередині групи, такі як продаж товарів, надання послуг, нарахування відсотків і надання позик, повинні бути виключені зі звітності. Такі коригування необхідні для запобігання подвійному обліку та спотворенню фінансових результатів групи.

Уніфікація облікової політики – ще одна важлива особливість. Усі компанії, що входять до групи, повинні застосовувати єдині принципи та методи бухгалтерського обліку та фінансової звітності. Якщо дочірні підприємства використовують відмінні облікові методи, необхідно зробити коригування, щоб привести їхні фінансові показники у відповідність до політики материнської

компанії. Це забезпечує сумісність даних та підвищує достовірність консолідованої звітності.

При складанні консолідованої звітності слід враховувати частки акціонерів, що не контролюють. У консолідованій звітності має бути відображена частина чистих активів та прибутку, що належить міноритарним акціонерам дочірніх компаній. Ця інформація подається окремо, що дозволяє користувачам звітності побачити розподіл капіталу та прибутку між материнською компанією та сторонніми акціонерами.

Особлива увага приділяється оцінці та відображенню придбань та вибуття дочірніх компаній. При придбанні нових підприємств необхідно визначити справедливу вартість їх активів та зобов'язань на дату придбання, що впливає на подальшу амортизацію та оцінку гудвілу. У разі вибуття дочірніх компаній потрібно коректно відобразити результати операцій та фінансові показники, пов'язані з цією подією.

Консолідація також вимагає врахування відмінностей у валюті, якщо дочірні компанії провадять діяльність в інших країнах. Фінансові показники таких підприємств необхідно перерахувати у валюту подання звітності групи, використовуючи відповідні курси валют. Курсові різниці, що виникають у своїй, відбиваються у іншому сукупному доході чи у капіталі, залежно від застосовуваних стандартів.

Необхідно дотримуватися всіх застосовних стандартів бухгалтерського обліку та нормативних вимог. У більшості випадків це Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ) або національні стандарти, що регулюють порядок складання консолідованої звітності. Дотримання цих стандартів забезпечує прозорість та сумісність фінансової інформації на міжнародному рівні.

Технічні складності процесу консолідації вимагають використання спеціалізованого програмного забезпечення та залучення кваліфікованих фахівців у галузі бухгалтерського обліку та фінансового аналізу. Це дозволяє

автоматизувати багато рутинні операції, знизити ризик помилок та підвищити ефективність процесу підготовки звітності.

Ще одним важливим аспектом у складанні консолідованої фінансової звітності є використання методу придбання для обліку об'єднань бізнесу. При придбанні контролю над іншим підприємством материнська компанія повинна визнати всі ідентифіковані активи, зобов'язання та умовні зобов'язання дочірньої компанії щодо їх справедливої вартості на дату придбання. Різниця між вартістю інвестицій та справедливою вартістю чистих придбаних активів та зобов'язань відображається як гудвіл, який підлягає щорічній перевірці на знецінення.

Особлива увага приділяється розкриттю інформації у консолідованій фінансовій звітності. Крім стандартних фінансових показників, компанії зобов'язані надавати докладні примітки, що розкривають методи облікової політики, що використовуються при консолідації, подробиці про дочірні підприємства, неконтролюючі частки, операції зі зв'язаними сторонами та інші істотні аспекти. Це підвищує прозорість звітності та дозволяє користувачам краще розуміти фінансове становище та результати діяльності групи. У сучасних умовах глобалізації та міжнародної інтеграції бізнес-процесів компанії все частіше стикаються з необхідністю обліку операцій у різних валютах та відповідності різним законодавчим вимогам. Це накладає додаткові вимоги під час складання консолідованої звітності, пов'язані з перерахуванням іноземної валюти, дотриманням місцевих нормативних актів та міжнародних стандартів фінансової звітності.

Технологічний прогрес та цифровізація бухгалтерського обліку впливають на процес консолідації, дозволяючи автоматизувати багато етапів та підвищити точність та ефективність підготовки звітності. Використання спеціалізованого програмного забезпечення для консолідації даних полегшує збирання та обробку інформації з різних джерел, що особливо важливо для великих міжнародних груп компаній, як наприклад ERP SAP BPC. Необхідно також враховувати ризики та невизначеності, пов'язані з оцінкою активів та зобов'язань. Зміни в економічній

кон'юнктурі, коливання валютних курсів, зміни процентних ставок та інші фактори можуть суттєво впливати на фінансові показники групи. Тому при складанні консолідованої звітності важливо застосовувати консервативні оцінки та регулярно переглядати прийняті припущення. Важливим елементом є дотримання термінів подання консолідованої фінансової звітності. Затримки можуть негативно позначитися на репутації компанії та призвести до санкцій з боку регуляторних органів. Тому процес консолідації має бути ретельно спланований та організований, з чітким розподілом обов'язків та відповідальності серед співробітників фінансового відділу. Етичні стандарти та принципи корпоративного управління відіграють ключову роль у процесі підготовки консолідованої звітності. Керівництво компанії несе відповідальність за забезпечення достовірності та повноти поданої інформації. Це включає необхідність запобігання маніпуляцій з фінансовими даними, забезпечення адекватного рівня внутрішнього контролю і дотримання вимог законодавства і професійних стандартів.

Першим етапом є визначення периметра консолідації. Це включає ідентифікацію всіх підприємств, що підлягають включенню до консолідованої звітності, а саме дочірніх компаній, асоційованих підприємств та спільних операцій. Важливо встановити ступінь контролю чи суттєвого впливу материнської компанії над цими підприємствами, що визначає метод їхнього обліку у звітності.

Наступним кроком є уніфікація облікової політики. Усі компанії, що входять до групи, повинні застосовувати єдині принципи бухгалтерського обліку та звітності. Якщо дочірні підприємства використовують відмінні облікові методи, необхідно провести коригування для приведення їх фінансових показників у відповідність до політики материнської компанії. Це забезпечує сумісність даних та підвищує якість консолідованої звітності.

Далі необхідно привести фінансову інформацію всіх компаній до єдиної дати звітності та єдиної валюти подання. Якщо звітні дати дочірніх компаній

відрізняються від дати материнської компанії, потрібно підготувати проміжну звітність на необхідну дату. За наявності іноземних дочірніх підприємств фінансові показники перераховуються у валюту подання із використанням відповідних курсів валют.

Ключовою процедурою є усунення внутрішньогрупових операцій та залишків. Це означає, що всі взаємні угоди між компаніями групи — продаж товарів та послуг, надання позик, нарахування відсотків, виплати дивідендів — мають бути виключені з консолідованої звітності. Також усуваються внутрішньогрупові заборгованості та аванси. Ця процедура запобігає завищенню або заниженню фінансових показників через подвійний облік тих самих операцій. Після усунення внутрішньогрупових операцій необхідно врахувати частки акціонерів, що не контролюють. У консолідованій звітності відображається частина чистих активів та прибутку, що належить міноритарним акціонерам дочірніх компаній.

Заключним етапом є складання консолідованих фінансових звітів - балансу, звіту про прибутки та збитки, звіту про рух грошових коштів та звіту про зміни у власному капіталі. Ці звіти супроводжуються примітками, які розкривають суттєву інформацію про методи обліку, пов'язані ризики та інші важливі аспекти діяльності групи. Таким чином, процедури консолідації є комплексом послідовних дій, спрямованих на об'єднання фінансової інформації всіх підприємств групи в єдину, погоджену та достовірну звітність. Цей процес вимагає високої кваліфікації фахівців, ретельного планування та дотримання всіх застосовних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності. На наступній схемі представлено загальний процес складання консолідованої фінансової звітності, що включає усі перелічені етапи та процедури:

Рис.1.1. Процес складання консолідованої фінансової звітності

Джерело: сформовано автором

Продовжуючи розглядати процедури консолідації, необхідно звернути увагу на важливий етап – трансформацію даних та проведення трансформаційних коригувань. Цей процес відіграє ключову роль у забезпеченні достовірності та сумісності фінансової інформації при об'єднанні звітності різних компаній групи. Трансформація даних дозволяє привести фінансові показники дочірніх підприємств у відповідність до облікової політики та стандартів материнської компанії, усуваючи розбіжності, викликані відмінностями у застосовуваних принципах бухгалтерського обліку, валюті звітності та локальних нормативних вимогах.

Трансформація фінансової звітності Компанії та Компонентів консолідації являє собою підготовчий етап перед формуванням повного пакету консолідованої фінансової звітності, включаючи всі звітні форми та примітки.

Процес трансформації передбачає здійснення комплексу заходів, а саме:

- порівняльний аналіз облікових політик Компонентів консолідації на відповідність вимогам Облікової політики Групи;
- збір інформації для проведення трансформації (Звітний пакет);
- підготовку трансформаційної таблиці;
- коригування та рекласифікації статей звітності Компонента консолідації (підготовку трансформаційних записів з використанням консолідованого плану рахунків).

Трансформація фінансової звітності проводиться станом на звітну дату після збору та обробки звітних пакетів всіх Компонентів консолідації та у послідовності, яка наведена в табл. 2.1.

Таблиця 2.1

Етапи трансформаційних коригувань

Етап	Необхідні кроки
1	**2**
Підготовка проформи (макету) фінансової звітності з примітками	Готується проформа (у файлі Word) консолідованої фінансової звітності, що включає загальну інформацію про підприємство, його облікову політику, опис бізнес-середовища, та шаблони приміток до основних форм звітності.
Формування основної трансформаційної таблиці	Основна трансформаційна таблиця формується з використанням зведеної оборотно-сальдової відомості (ОСВ МСФЗ) по всім консолідаційним рахункам. Зведена оборотно-сальдова відомість складається з даних звітних пакетів окремих Компонентів.
Розрахунок коригувань на рівні Компонента консолідації для приведення до єдиної облікової політики (з урахуванням вхідних коригувань минулих періодів).	Трансформаційні коригування проводяться на окремому листі таблиці з наступними реквізитами: – номер коригування; опис коригування; – назва рахунку МСФЗ; – дебет / кредит; – сума; – коментарі.

Продовження таблиці 2.1

1	2
Розрахунок консолідаційних коригувань та елімінації (в тому числі повторення вхідних коригувань, що мають вплив на капітал – балансовим чи дохідно-витратним методом)	Проводиться розрахунок консолідаційних коригувань та елімінація внутрішньогрупових балансів та оборотів, визначається нереалізований прибуток.
Формування звітних форм з урахуванням проведених коригувань	Після проведення трансформаційних коригувань формуються основні звітні форми. Формування Звіту про рух грошових коштів проводиться окремо на фінальному етапі підготовки звітності.
Визначення матеріальних статей звітності для підготовки детальних приміток	Визначаються строки статей основних форм звітності, для яких необхідне детальне розкриття інформації.
Формування (розрахунок) показників детальних приміток	Деякі примітки можуть формуватися безпосередньо з основної трансформаційної таблиці, якщо це дозволяє деталізація плану рахунків. Для інших приміток необхідно проводити додаткові розрахунки.
Перенесення даних у макет звітності	Фінальні дані переносяться у макет звітності. Проводиться перевірка правильності перенесення даних з трансформаційної таблиці, підсумків у примітках та перехресні посилання. Проводиться фінальна перевірка даних, показників, фактів та текстових приміток.

Джерело: розробка автора

Продовжуючи заглиблюватись у процедури консолідації, ключовим етапом є процес згортання внутрішньогрупових операцій, який вимагає ретельного аналізу всіх внутрішніх операцій та залишків на внутрішньогрупових рахунках. Необхідно ідентифікувати та виключити з консолідованої звітності такі елементи:

Внутрішньогрупові доходи та витрати: продажі товарів та послуг, операційні та фінансові доходи та витрати, пов'язані з операціями всередині групи. Внутрішньогрупові заборгованості та вимоги: дебіторська та кредиторська заборгованість між компаніями групи, внутрішні позики та нараховані відсотки.

Нереалізований внутрішньогруповий прибуток: прибуток, отриманий від продажу товарів чи послуг усередині групи, який ще не реалізований у зовнішніх операціях і залишається в запасах або основних засобах.

Таким чином, згортання внутрішньогрупових розрахунків є невід'ємною частиною процесу консолідації, що потребує особливої уваги та ретельного підходу для забезпечення коректності та повноти консолідованої фінансової звітності. Внутрішньогрупові операції з реалізації поточних активів виключають в два етапи:

- на першому етапі виключають виручку і собівартість реалізованих активів з Консолідованого звіту про сукупний дохід;
- на другому етапі коригують вартість отриманих активів у компанії-покупця. Вона доводиться до облікової оцінки, по якій активи мали враховуватись у продавця, якби не було внутрішньогрупового продажу.

Виключення внутрішньогрупових позик

У випадку наявності внутрішньогрупових позик, грошові потоки в інвестиційній та фінансовій діяльності, пов’язані з такими позиками, а також заборгованість за позиками і нараховані відсотки по ним підлягають коригуванню наступним чином:

Дт 73 «Інші фінансові доходи»

Кт 95 «Фінансові витрати»

У звіті про рух грошових коштів зменшують потоки від інвестиційної діяльності на суму наданих позик, а потоки від фінансової діяльності зменшують на суму отриманих позик. Суми отриманих відсотків по внутрішньо-групових позиками виключають з потоків від інвестиційної діяльності. Суми сплачених відсотків за внутрішньо-групових позиками виключають з потоків від фінансової діяльності. Продовжуючи розгляд процедур консолідації, особливу увагу необхідно приділити розкриттю інформації у консолідованій фінансовій звітності.

Після проведення трансформаційних коригувань та згортання внутрішньогрупових розрахунків, критично важливо забезпечити, щоб звітність надавала повне та прозоре уявлення про фінансове становище та результати діяльності групи компаній.

Розкриття інформації не тільки сприяє підвищенню довіри з боку інвесторів, кредиторів та інших заінтересованих сторін, а й є обов'язковою вимогою міжнародних стандартів фінансової звітності та національних регуляторів. В умовах зростаючої глобалізації та посилення нормативних вимог, якісне розкриття інформації стає невід'ємною частиною ефективного корпоративного управління та відповідає за створення позитивної репутації компанії на ринку.

Примітки є невід’ємною частиною консолідованої фінансової звітності Групи, яка пояснює наведені в звітності дані, а також надає додаткову інформацію, що допомагає користувачам глибше зрозуміти їх зміст.

Примітки до консолідованої фінансової звітності :

- презентують інформацію про основні принципи та методи підготовки фінансової звітності Групи та суттєві аспекти її облікової політики,
- розкривають інформацію, що не представлена в основних формах звітності,
- надають додаткову інформацію, що не відображена в основних звітах, але необхідна для об’єктивного відображення діяльності Групи.

Примітки до консолідованої фінансової звітності подаються систематизовано в порядку подання кожної статті звітності з перехресними посиланнями на будь-яку пов'язану зі статтею інформацію у Примітках.

Примітки до річної консолідованої фінансової звітності розкриваються у консолідованій фінансовій звітності в наступному порядку, що сприяє кращому розумінню фінансової звітності користувачами та її порівнянність зі звітністю інших груп подано у табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Послідовність формування приміток до консолідованої фінансової звітності

Примітка	Короткий зміст
Основна інформація про Компанію та Групу	Основна інформація про Компанію та Групу : • *опис виду операцій Компанії та її основної діяльності, форма власності та кінцевий власник Компанії* • *інформація щодо основних дочірніх підприємств Компанії (частки володіння, операційний сегмент, країна реєстрації, ін.).*
Операційне середовище	Опис основних показників, що впливають на діяльність Групи : • *Макроекономічний аналіз (зміна валютного курсу, політична та економічна ситуація в країні).* • *Аналіз ринку, на якому Компанія та її дочірні підприємства здійснюють свою основну діяльність* *Застосування припущення щодо здатності Групи продовжувати свою діяльність на безперервній основі.*
Перегляд вхідних залишків у результаті перерахунку порівняльної інформації (якщо таке мало місце)	Інформація про перегляд даних попередніх порівняльних періодів та зміну облікових політик чи застосування суджень.
Інформація за сегментами	Інформація за звітними сегментами, визначеними керівництвом Компанії, що використовуються для оцінки фінансових показників діяльності
Залишки та операції з пов'язаними сторонами	Інформація про залишки та операції з підприємствами, що контролюються державою або знаходяться під значним її контролем, а також асоційованими та дочірніми підприємствами Компанії.
Додаткова інформація до статей, що представлені в кожній формі основних звітів	Інформація розкривається в тому порядку, в якому статті представлені в основних формах, та в порядку, в якому йдуть самі форми фінансової звітності.
Умовні та контрактні зобов'язання і операційні ризики	Інформація про умовні та контрактні зобов'язання Групи для надання користувачам можливості зрозуміти їхній характер, строки і суму.
Управління фінансовими ризиками	Інформація про політику управління ризиками для мінімізації негативного впливу цих ризиків на фінансові показники діяльності Групи.
Справедлива вартість	Методика оцінки справедливої вартості фінансових активів та зобов'язань Групи.
Події після звітної дати	Події після звітного періоду (сприятливі і несприятливі), які відбуваються в період між закінченням звітного періоду і датою затвердження консолідованої фінансової звітності до випуску.

Продовження таблиці 2.2

Примітка	Короткий зміст
Основа підготовки окремої фінансової звітності та основні принципи облікової політики	Розкривається наступна інформація : • *Заява про відповідність* • *Основа підготовки фінансової звітності* • *Функціональна валюта і валюта подання* *Основні принципи облікової політики Групи*
Істотні облікові оцінки та судження	Інформація про використання професійних суджень, оцінок та припущень стосовно балансової вартості активів та зобов'язань, інформація про які не є такою очевидною у інших джерелах.
Прийняття до застосування нових або переглянутих стандартів та тлумачень	Перелік стандартів, що були вперше прийняті до застосування Групи за звітний період.

Джерело: побудовано на основі [8]

Враховуючи теоретичну складову формування консолідованої фінансової звітності, пропонуємо проаналізувати практичний аспект складання такої звітності.

2.2 Практичні аспекти консолідації фінансової звітності в України

Практичний аспект підготовки консолідованої фінансової звітності в Україні потребує уваги до низки ключових етапів, серед яких особливо важливо наголосити на трансформації даних і трансформаційних коригуваннях, консолідації дочірніх та асоційованих компаній, обліку операцій з придбання або продажу таких підприємств, коректного відображення вибуття дочірніх структур, процедуру згортання внутрішньогрупових розрахунків, а також розкриття інформації в консолідованій фінансовій звітності. Розгляд кожного з цих етапів на прикладі групи українських компаній «Група Нафтогаз» дасть змогу продемонструвати специфіку та складність процесу, а також

проілюструвати практичні рішення, які включають розрахунки, таблиці та приклади господарських операцій. В умовах української економіки особлива увага приділяється трансформації даних зі статутних форм звітності, що складаються за національними стандартами або спрощеними правилами, у формат, що відповідає вимогам МСФЗ. Трансформаційні коригування виконуються для приведення облікової політики всіх підприємств групи до єдиного знаменника. Наприклад, якщо дочірнє підприємство «Одеська ТЕЦ» оцінює запаси товарів за середньою собівартістю, а материнська компанія НАК «Нафтогаз України» застосовує метод ФІФО, необхідно внести трансформаційне коригування. Аналогічно, відмінності в методах визнання виручки або нарахування амортизації основних засобів вимагають внесення відповідних правок. Розглянемо умовний приклад трансформації запасів, коли в обліковій політиці дочірньої компанії під час обліку запасів природного газу застосовувався метод середньозваженої вартості, а материнська компанія користується ФІФО. Припустимо, за даними ГПК «Нафтогаз Трейдинг» на кінець періоду залишок запасів газу становив 10 000 м³ за середньозваженої ціни 7 500 грн/м³, тоді як за розрахунком ФІФО їхня вартість має бути 7 400 грн/м³. Для трансформації необхідно скоригувати вартість запасів у бік зменшення на 1 000 м³ × (7 500 - 7 400) = 100 000 грн. Таке коригування відображається в трансформаційній таблиці. Нижче, у табл. 2.3, наведено приклад для відображення трансформаційних коригувань:

Таблиця 2.3

Трансформаційне коригування запасів

Показник	Дані дочірньої компанії	Перерахунок за ФІФО	Коригування
Запаси газу (м³)	10 000	10 000	–
Собівартість за одиницю (грн/м³)	7 500	7 400	–100 (грн/м³)
Загальна вартість (грн)	75 000 000	74 000 000	–1 000 000

Джерело: власна розробка автора

Звертаємо увагу, що при підготовці консолідованої звітності коригування буде відображено безпосередньо в трансформаційній моделі, зменшуючи вартість запасів і коригуючи нерозподілений прибуток групи. Аналогічно проводяться коригування за амортизацією, процентними витратами, оцінкою резервів під знецінення дебіторської заборгованості та іншими позиціями, за якими застосовуються різні облікові принципи.

В умовах України група, як правило, складається з декількох юридичних осіб, які взаємодіють між собою. Для прикладу припустимо, що АТ «Укртранснафта» володіє 100% акцій КФ «Укртранснафта» і 40% акцій ТОВ «Укртранснафта-сервіс» (асоційована компанія). У разі повної консолідації АТ «Укртранснафта» усі її активи, зобов'язання, доходи та витрати будуть включені до консолідованих звітів групи, при цьому частки неконтролюючих інтересів відсутні. Для АТ «Укртранснафта» використовується метод участі в капіталі. Прикладом розрахунку за методом може бути ситуація, коли чистий прибуток ТОВ «Укртранснафта-сервіс» за період становив 5 000 000 грн, частка володіння групи 40%, отже, у звіті про сукупний дохід консолідованої групи буде відображено збільшення інвестиції на 2 000 000 грн, як відображено у табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Застосування методу участі в капіталі

Підприємство	Доля володіння (%)	Метод відображення	Чистий прибуток (грн)	Частка у прибутку (грн)
КФ «Укртранснафта»	100	Повна консолідація	10 000 000	10 000 000
ТОВ «Укртранснафта-сервіс»	40	Метод участі	5 000 000	2 000 000

Джерело: власна розробка автора

Наступним аспектом є облік вибуття дочірніх підприємств вимагає коректного відображення результатів операцій з їх продажу або ліквідації. Наприклад, якщо АТ «Укртранснафта» вирішує продати свою 100%-ву частку в

КФ «Укртранснафта» за 50 000 000 грн, при цьому балансова вартість чистих активів КФ «Укртранснафта» у консолідованій звітності становить 45 000 000 грн, різниця в 5 000 000 грн буде відображена як прибуток від вибуття дочірнього підприємства, як подано у табл. 2.5. Важливо також закрити всі внутрішньогрупові операції, пов'язані з цією дочірньою компанією, а також припинити консолідацію її фінансових показників з дати втрати контролю.

Таблиця 2.5

Приклад відображення вибуття дочірнього підприємства

Показник	Значення (грн)
Ціна продажу акцій	50 000 000
Балансова вартість ЧА	45 000 000
Прибуток від вибуття	5 000 000

Джерело: власна розробка автора

Наступним етапом є згортання внутрішньогрупових розрахунків. Це критично важливо, щоб уникнути подвійного обліку спотворення фінансових результатів. Внутрішньогрупові продажі, відсотки за внутрішньогруповими позиками, дивіденди, заборгованості - усе це необхідно виключити. Наприклад, якщо ГПК «Нафтогаз Трейдинг» продала товар ГПК «Нафтогаз України» на 2 000 000 грн із націнкою, ще не реалізованою зовнішнім покупцям, цей прибуток потрібно виключити з консолідації. Розглянемо приклад: ГПК «Нафтогаз Трейдинг» продала газ ГПК «Нафтогаз України» за 2 000 000 грн, водночас собівартість проданого газу становила 1 800 000 грн, отже внутрішньогруповий нереалізований прибуток - 200 000 грн. Якщо на кінець періоду цей газ так і не було продано зовнішньому клієнту, необхідно зменшити консолідований прибуток на 200 000 грн. Табл. 2.6 ілюструє процес:

Таблиця 2.6

Згортання внутрішньогрупових операцій з запасами

Показник	Значення (грн)
Внутрішньогруповий продаж газу	2 000 000
Собівартість газу для продавця	1 800 000
Нереалізований внутрішньогруповий прибуток	200 000

Джерело: власна розробка автора

Така операція супроводжується наступними бухгалтерськими записами:

Дт 36 «Розрахунки з покупцями та замовниками» 2 000 000 грн.

Кт 70 «Доходи від реалізації» 2 000 000 грн.

Дт 90 «Собівартість реалізації » 1 800 000 грн.

Кт 28 «Товари» 1 800 000 грн.

Дт 28 «Товари» 2 000 000 грн.

Кт 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» 2 000 000 грн.

Коригування:

Кт 70 «Доходи від реалізації» 2 000 000 грн.

Дт 90 «Собівартість реалізації» 1 800 000 грн.

Кт 28 «Товари» 200 000 грн.

Проводячи такі коригування, група забезпечує, що консолідована звітність відображає тільки відносини із зовнішніми контрагентами. Аналогічно усуваються внутрішньогрупові дивіденди, відсотки за позиками та інші операції, щоб фінальні показники прибутку, капіталу, активів і зобов'язань не були завищені або занижені за рахунок внутрішньохолдингових угод.

Важливою складовою є розкриття інформації в консолідованій фінансовій звітності. Згідно з МСФЗ і національними стандартами, група повинна розкривати інформацію про принципи консолідації, частки неконтролюючих акціонерів, облікову політику, що застосовується, операції з асоційованими

компаніями, величину гудвілу, тестування гудвілу на знецінення, а також про будь-які істотні невизначеності або зміни в оціночних значеннях. Наприклад, якщо під час консолідації АТ «Укртранснафта» виявила суттєвий гудвіл при придбанні ТОВ «УТН Безпека» необхідно в примітках до звітності описати основні припущення, використані при оцінці справедливої вартості активів і зобов'язань, а також методологію тестування гудвілу на знецінення. Аналогічно, якщо під час трансформаційних коригувань було суттєво змінено методи оцінки запасів або визнання виручки, про це слід докладно повідомити в примітках. Якщо група має асоційовані підприємства, необхідно розкрити, з яких причин вона не контролює цю компанію, але має на неї значний вплив. У разі вибуття дочірньої компанії потрібно надати інформацію про дату вибуття, ціну угоди та вплив на консолідовані фінансові показники, як подано у табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Розкриття інформації щодо придбання дочірнього підприємства

Показник	Описання
Дата придбання	15.03.2023
Частка придбаних акцій (%)	70
Вартість придбання (грн)	20 000 000
Справедлива вартість чистих активів (грн)	25 000 000
Гудвіл (грн)	5 000 000
Метод оцінки справедливої вартості	Дохідний підхід
Обґрунтування методів	Враховані дисконтові ставки, макроекономічні чинники

Джерело: власна розробка автора

Розкриття цієї інформації дає змогу користувачам фінансової звітності зрозуміти логіку управлінських рішень, оцінити якість активів, рівень ризиків і перспективність діяльності групи. В умовах української економіки, де регуляторні та економічні умови швидко змінюються, повне та правдиве розкриття інформації щодо процедур консолідації, облікових політик та ключових оціночних значень сприяє довірі інвесторів і кредиторів, спрощує

доступ до капіталу та допомагає приймати зважені рішення. Таким чином, практичні аспекти консолідації фінансової звітності в Україні потребують комплексного підходу: від трансформації даних, уніфікації облікових політик, усунення внутрішньогрупових операцій до чіткого, зрозумілого та повного розкриття інформації. Розглянуті приклади, таблиці та розрахунки демонструють, наскільки важливим є детальне опрацювання кожного етапу, використання сучасних інформаційних систем і кваліфікованого персоналу. Такий підхід дає змогу досягти прозорості, порівнянності та достовірності консолідованої звітності, що вкрай важливо для ефективного функціонування українських корпоративних груп у сучасних умовах.

Один із практичних моментів, що часто трапляються, - необхідність враховувати дочірні підприємства, які ведуть діяльність в іншій функціональній валюті, ніж материнська компанія. Для багатьох українських груп, особливо тих, хто веде експортні операції або працює з постачальниками з-за кордону, актуальним є питання перерахунку показників з іноземної валюти в гривню. У цьому разі під час трансформації даних, крім базових коригувань, враховують курсові різниці, що виникають під час перерахунку активів, зобов'язань, доходів і витрат. Якщо, наприклад, іноземна дочірня компанія утримує істотний обсяг товарних запасів, номінованих у доларах США, а материнська компанія готує звітність у гривнях, то для консолідації необхідно коректно визначити курс на дату звітного періоду, а накопичені курсові різниці відобразити в іншому сукупному доході, як подано у табл. 2.8.

Таблиця 2.8

Перерахунок запасів іноземної дочірньої компанії у національну валюту

Показник	В іноземній валюті (USD)	Курс НБУ (грн/USD)	У національній валюті (грн)
Запаси на кінець періоду	300 000	36,50	10 950 000
Запаси на початок періоду	280 000	36,00	10 080 000
Курсові різниці (грн)	–	–	870 000

Джерело: власна розробка автора

Таким чином, унаслідок змін курсу національної валюти відносно долара, консолідована звітність повинна відобразити різницю у вартості запасів, що виникла під час перерахунку. Цей приклад показує, що під час практичної консолідації важливо не тільки виключити внутрішньогрупові обороти, а й ураховувати валютні ефекти, які суттєво змінюють фінансову картину.

Не менш важливо коректно відобразити нематеріальні активи, виявлені під час придбання контрольованих підприємств. В українських реаліях нерідко трапляються випадки, коли під час об'єднання бізнесу виявляються невраховані раніше ліцензії, патенти, клієнтські бази або програмне забезпечення. Ці активи потребують справедливої оцінки та подальшого визнання на рівні групи. Наприклад, при придбанні контрольного пакета компанії, що займається технологічними рішеннями в нафтогазовому секторі, група може виявити програмну платформу управління логістикою, раніше оцінену в бухгалтерському обліку дочірньої компанії за історичною собівартістю практично в нуль. За МСФЗ такий нематеріальний актив має бути ідентифікований, справедливо оцінений (припустімо, у 3 000 000 грн) і відображений у консолідованому балансі. Згодом амортизація цього активу відображатиметься в консолідованих витратах, як подано у табл. 2.9.

Таблиця 2.9

Виявлення нематеріальних активів при об’єднанні бізнесу

Показник	Значення (грн)
Балансова вартість програмного забезпечення до придбання	0
Справедлива вартість визначена оцінювачами	3 000 000
Відображення в консолідованому балансі	3 000 000

Джерело: власна розробка автора

Окрему увагу варто приділити тому, як відображати зниження частки участі, що не призводить до втрати контролю. У ситуації, коли материнська компанія продає частину своєї частки, але зберігає контроль, різниця між ціною реалізації та балансовою вартістю реалізованої частки відображається не в прибутку, а безпосередньо в капіталі. Ця тонкість відіграє велику роль на практиці, оскільки дозволяє уникнути спотворення показників чистого прибутку в періодах, коли відбуваються внутрішні перестановки часток серед учасників групи.

Важливим прикладним питанням залишається й облік спільних угод: в Україні трапляються ситуації, коли група інвестує в спільні підприємства для розроблення газових родовищ або будівництва інфраструктури. Якщо спільне підприємство класифікується як спільно контрольований об'єкт, його облік відбувається за пайовою участю, а не шляхом повної консолідації. Відображення таких інвестицій передбачає ретельне вивчення договорів про спільну діяльність і визначення, чи існує спільний контроль. На практиці аналіз договорів і корпоративних угод може зайняти значний час, але є необхідним для коректної класифікації інвестицій і застосування правильного методу обліку.

Ще один практичний аспект - розкриття інформації про пов'язані сторони. В українських групах непоодинокі випадки, коли акціонери, менеджмент або контролюючі бенефіціари мають ділові стосунки з підприємствами, що формально не входять до групи, але здійснюють з нею суттєві операції. МСФЗ і

національні стандарти вимагають розкрити характер таких операцій, умови укладених договорів та їхній обсяг. Це необхідно для розуміння того, чи немає маніпуляцій цінами або обсягами поставок з метою завищити або занизити показники групи. На практиці такі розкриття включають докладні примітки до звітності із зазначенням найменувань пов'язаних сторін, сум операцій, застосованих ставок та умов оплати.

Автоматизація облікових процесів і використання сучасних ERP-систем - ще один напрямок, у якому практика консолідації в Україні розвивається досить активно. Об'єднання дочірніх підприємств на єдиній технологічній платформі, впровадження модулів консолідації, застосування рішень для автоматичного усунення внутрішньогрупових оборотів і аналізу даних у реальному часі дають змогу спростити роботу і скоротити ризик людських помилок. На практиці такі рішення нерідко вимагають значних інвестицій у програмне забезпечення та навчання персоналу, але в довгостроковій перспективі підвищують оперативність і точність формування консолідованої звітності.

Нарешті, не можна забувати про роль зовнішнього аудиту та взаємодії з регуляторами. Практичний бік консолідації полягає також у тому, що аудитори перевіряють коректність застосованих методів, повноту і точність трансформаційних коригувань, законність виключення внутрішньогрупових операцій, правильність розрахунку гудвілу і тестування на знецінення, а також адекватність розкриттів. Українські групи, особливо ті, чиї акції обертаються на міжнародних ринках або залучають іноземні кредити, повинні враховувати вимоги не тільки національних регуляторів, а й міжнародних аудиторських фірм і фондових бірж. Це накладає додаткові практичні обмеження і стимулює до підвищення якості облікових процедур і механізмів внутрішнього контролю.

Таким чином, за детальнішого розгляду теми практичних аспектів консолідації фінансової звітності в Україні можна побачити цілу низку додаткових нюансів, пов'язаних із перерахунком іноземних валют, частковими придбаннями або продажами часток, ідентифікацією нематеріальних активів,

обліком спільних підприємств, тестуванням гудвілу на знецінення та розкриттям інформації про пов'язані сторони. Усі ці моменти вимагають комплексного підходу, тісної взаємодії між фінансовими фахівцями, аудиторами, оцінювачами та консультантами, а також застосування сучасних технологій і процедур внутрішнього контролю.

Проміжний висновок до проведеного розгляду практичних аспектів консолідації фінансової звітності в Україні має бути лаконічним, але при цьому відображати всю багатогранність порушених питань. У результаті аналізу було показано, що консолідація - це не просто механічне об'єднання показників окремих підприємств, а комплексний, багатоетапний і високотехнологічний процес, який потребує глибокого розуміння МСФЗ, національних норм, галузевих особливостей, впливу макроекономічних і геополітичних чинників, а також застосування сучасних інформаційних систем. На практиці ключовими завданнями виступають трансформація даних і внесення трансформаційних коригувань, коректна оцінка та консолідація дочірніх і асоційованих компаній, облік поетапних придбань і вибуття підприємств, згортання внутрішньогрупових операцій і ретельне розкриття інформації в примітках. Нюанси включають облік коливань валютних курсів, вибір методів оцінки нематеріальних активів, тестування гудвілу на знецінення та управління кредитними ризиками, відображення часткових придбань і продажів, а також особливу увагу до операцій з пов'язаними сторонами. Вирішення перерахованих проблем можливе за умови систематичного навчання персоналу, ретельного методологічного обґрунтування обліку, впровадження комплексних IT-рішень і тісної взаємодії із зовнішніми аудиторами та регуляторами. Настільки комплексний і адаптивний підхід до консолідації забезпечує формування достовірної, прозорої та порівнянної фінансової звітності, що, зрештою, підвищує якість управління, зміцнює довіру інвесторів і кредиторів та сприяє сталому розвитку як окремих корпоративних груп, так і економічного середовища України в цілому.

2.3 Оцінка впливу змін облікової політики на консолідовану фінансову звітність

Зміни в обліковій політиці можуть істотно впливати на показники консолідованої фінансової звітності групи компаній. Облікова політика являє собою сукупність принципів, методів та процедур, що використовуються для підготовки та подання фінансової інформації. Коли відбуваються зміни у цих принципах, це позначається на способах визнання, оцінки та подання різних статей фінансової звітності. Облікова політика також може мати окремі методики, як наприклад, методика розрахунку сумнівних боргів у НАК «Нафтогаз України». Враховуючи, що наведена компанія є державною, то на зміну Облікової політики також може впливати зміна законодавства, як наприклад зміни в підході до розрахунку резерву сумнівних боргів згідно з постановою КМУ від 24 травня 2024 року № 604 можуть значно вплинути на фінансову звітність НАК «Нафтогаз України».

Згідно з поточною обліковою політикою НАК «Нафтогаз України», резерв розраховується з урахуванням імовірності дефолту (PD), суми заборгованості на момент дефолту (EAD) і рівня втрат при дефолті (LGD). Метод включає прогнозування макроекономічних чинників, аналіз історичної платіжної дисципліни контрагентів та врахування державної підтримки, що особливо важливо для українського газового ринку. При цьому сума резерву станом на 31.12.2023 склала 165 724 млн грн, що відповідає 74% від загальної суми дебіторської заборгованості (223 100 млн грн).

Зміни, передбачені постановою КМУ, вимагають оцінки кредитного ризику на основі чинників значного збільшення ризику дефолту, аналізу економічного середовища, а також включення рішення спеціальної комісії в процес визнання сумнівних боргів. Основний акцент зроблено на прогнозних

макроекономічних даних, політичних факторах і результатах претензійної роботи, що розширює базу для розрахунку ECL, але робить процес складнішим.

Застосування нового методу суттєво змінить розрахунок резерву сумнівних боргів, особливо з огляду на те, що 87% торговельної дебіторської заборгованості (193 570 млн грн) прострочено більш ніж на 365 днів. Згідно з поточним підходом, більшу частину таких боргів уже включено до резерву на підставі ймовірності дефолту та аналізу платіжної дисципліни. Однак новий метод, що базується на оцінці макроекономічної ситуації, може збільшити розмір резерву через врахування додаткових чинників, таких як негативний вплив інфляції та затримки в державному фінансуванні.

Для аналізу передбачуваних змін було проведено оцінку можливого збільшення резерву. Якщо комісія врахує максимальний рівень ризику для заборгованості з простроченням понад 365 днів, коефіцієнт сумнівності може бути збільшений, що призведе до зростання резерву на 5-10%. Це збільшить суму резерву сумнівних боргів до діапазону 174 000-182 000 млн грн, що складе близько 78-81% від загальної дебіторської заборгованості.

Таке збільшення резерву позначиться на таких аспектах фінансової звітності:

Чиста дебіторська заборгованість: з урахуванням зростання резерву чиста вартість дебіторської заборгованості знизиться з 57 376 млн грн до діапазону 41 100-49 100 млн грн, що вплине на ліквідність, видиму у звітності.

Прибутковість: Збільшення резерву буде відображено як додаткові витрати, що знизить чистий прибуток компанії за звітний період. Очікуване зниження може скласти від 8 000 до 16 000 млн грн.

Коефіцієнти фінансової стабільності: Збільшення резерву вплине на коефіцієнт поточної ліквідності та рентабельності активів, погіршуючи фінансові показники групи в очах інвесторів і кредиторів.

Для аналізу змін подано дані у табл. 2.10 про динаміку резерву і чистої дебіторської заборгованості до і після передбачуваних змін:

Таблиця 2.10

Аналіз динаміки резерву сумнівних боргів

Показник	31.12.2022	31.12.2023 (поточний підхід)	Прогноз при зміні
Дебіторська заборгованість	226 719	223 100	223 100
Резерв сумнівних боргів	163 978	165 724	174 000–182 000
Чиста дебіторська заборгованість	62 741	57 376	41 100–49 100
Рівень покриття (%)	72,3	74,3	78–81

Джерело: власна розробка автора

Зміна підходу до розрахунку резерву сумнівних боргів у НАК «Нафтогаз України» чинить не тільки короткостроковий, а й довгостроковий вплив на фінансову стабільність компанії, її стратегічне управління активами та репутацію.

Збільшення резерву призводить до зниження обсягу чистої дебіторської заборгованості, що зменшує частку менш ліквідних активів у структурі балансу. На основі попередніх розрахунків можна припустити, що чиста дебіторська заборгованість знизиться до діапазону 40 803-49 090 млн грн, що збільшить частку інших активів у структурі балансу.

Ця трансформація вимагає перегляду стратегій управління активами, включно з активним використанням інструментів моніторингу платежів і впровадженням систем управління ризиками дебіторів. У довгостроковій перспективі це може скоротити навантаження на оборотні кошти компанії, але потребуватиме поліпшення роботи з претензійно-позовною діяльністю.

Посилення вимог до резерву сумнівних боргів також впливає на сприйняття фінансового ризику компанії з боку інвесторів. Збільшення резерву знижує видиму прибутковість компанії, що може збільшити вартість залучення капіталу (WACC). Кредитори та інвестори можуть оцінювати збільшення резервів як сигнал про підвищення системних ризиків на ринку, особливо з огляду на високе прострочення заборгованості (87% на 31.12.2023).

В умовах українського газового ринку вплив макроекономічних та регуляторних чинників на розрахунки резервів сумнівних боргів стає ще більш значним. Очікування щодо державних програм субсидування та реструктуризації боргів (які відіграють важливу роль у розрахунку EAD) необхідно буде переглянути. Врахування таких факторів підвищить гнучкість компанії в прогнозуванні майбутніх платежів, але водночас ускладнить процес консолідації даних.

Наприклад, зміни в державному фінансуванні або політика субсидій для комунальних підприємств можуть істотно вплинути на розмір очікуваних кредитних збитків. Це збільшує необхідність регулярного перегляду моделі розрахунку резерву та її адаптації до нових макроекономічних умов.

Впровадження нового підходу потребуватиме додаткових витрат, пов'язаних зі зміною облікових систем, навчанням персоналу та розробкою внутрішньої політики управління кредитними ризиками. У короткостроковій перспективі ці витрати можуть знизити операційний прибуток. Однак, вони виправдані довгостроковою метою - зниженням системних ризиків і поліпшенням якості звітності.

Посилення політики розрахунку резерву надає стимул для оптимізації управління дебіторською заборгованістю. Наприклад:

- Прискорення платежів: Створення програм зі стимулювання контрагентів до більш своєчасної оплати заборгованості, включно з наданням знижок за дострокові платежі або введенням штрафних санкцій за затримки.
- Сегментація контрагентів: Деталізація аналізу кредитних ризиків з більш точною класифікацією контрагентів дасть змогу ефективніше управляти заборгованістю, знижуючи ймовірність дефолтів.
- Розширення інструментів гарантування платежів: Збільшення частки договорів, забезпечених банківськими гарантіями або заставами, знизить потребу в збільшенні резервів у майбутньому.

У довгостроковій перспективі новий підхід може поліпшити внутрішній контроль і фінансову дисципліну контрагентів. Завдяки систематичному перегляду кредитних ризиків і тісній роботі з дебіторами «Нафтогаз» може підвищити ефективність збору платежів і поліпшити свої операційні потоки. Це особливо важливо для компанії, значна частина діяльності якої пов'язана з державним регулюванням і великими контрактами.

Зміна методики розрахунку резерву сумнівних боргів відповідно до запропонованого підходу призводить до значних змін у балансових, операційних і фінансових показниках компанії. Ці зміни зачіпають структуру активів, капіталу, ліквідності та рентабельності, а також впливають на сприйняття фінансового становища компанії інвесторами та кредиторами.

Сума поточних активів скоротилася з 224 573 млн грн до 216 287 млн грн, що знизило частку оборотних активів у загальній структурі активів. Таке скорочення може послабити оперативну ліквідність компанії та здатність ефективно управляти короткостроковими зобов'язаннями. Частка дебіторської заборгованості в активах знизилася, але це також зменшило гнучкість компанії в управлінні оборотним капіталом.

Зростання резерву сумнівних боргів збільшує операційні витрати, що знижує величину накопиченого прибутку (або збільшує дефіцит). В оновленому звіті накопичений дефіцит збільшився з -105 209 млн грн до -115 639 млн грн. Це безпосередньо відбивається на власному капіталі, який зменшитьсяся до 350 380 млн грн з колишніх 360 410 млн грн.

Зниження капіталу погіршує показники фінансової стійкості. Коефіцієнт фінансового важеля (відношення зобов'язань до капіталу) збільшився через скорочення капіталу, що робить структуру капіталу більш ризикованою. Така зміна може вплинути на здатність компанії залучати зовнішнє фінансування, оскільки зростання боргового навантаження знижує кредитоспроможність в очах інвесторів і кредиторів.

Скорочення поточних активів призведе до погіршення коефіцієнтів ліквідності. Наприклад, коефіцієнт поточної ліквідності, розрахований як відношення поточних активів до поточних зобов'язань, знизився. До зміни коефіцієнт становив 1,40 (224 573 млн грн / 159 939 млн грн), а після зменшився до 1,35 (216 287 млн грн / 159 939 млн грн). Це сигналізує про зниження здатності компанії покривати короткострокові зобов'язання за рахунок оборотних активів.

З урахуванням збільшення резерву на 16 573 млн грн можна очікувати зниження операційного прибутку на цю суму. Це скоротить чистий прибуток, що негативно відіб'ється на показниках прибутковості та зменшить привабливість компанії для довгострокових інвесторів.

Крім того, зниження частки незабезпечених активів у балансі робить фінансову структуру більш стійкою до ринкових шоків. Це може підвищити рейтинг компанії в очах міжнародних кредиторів, поліпшити її доступ до зовнішніх джерел фінансування і знизити вартість капіталу в довгостроковій перспективі.

Зміна підходу до розрахунку резерву сумнівних боргів має багатосторонній вплив на звітність НАК «Нафтогаз України». У короткостроковій перспективі збільшуються операційні витрати, скорочується капітал і погіршуються показники ліквідності. Для пом'якшення негативних ефектів компанія має активно працювати над поліпшенням платіжної дисципліни контрагентів, оптимізацією управління оборотним капіталом і переглядом внутрішніх процедур управління дебіторською заборгованістю.

Висновки до другого розділу

Загалом аналіз, проведений у другому розділі, демонструє, що процес консолідації фінансової звітності – це не просто механічне об'єднання показників материнської компанії та її дочірніх підприємств, а цілий комплекс заходів, спрямованих на формування цілісної, достовірної та порівнянної інформації про діяльність усієї групи у загалом. Це завдання ускладнюється численними факторами, характерними для міжнародної та, зокрема, української нафтогазової галузі, серед яких різноманітність облікових політик, валютні коливання, регуляторні обмеження, нестабільність платіжної дисципліни контрагентів та необхідність обліку часток неконтролюючих акціонерів.

У другому розділі на конкретних прикладах показано, наскільки детальним і скрупульозним має бути підхід до консолідації: від виявлення та виключення внутрішньогрупових операцій до грамотної уніфікації облікових політик та коректного відображення операцій із придбання та вибуття дочірніх компаній. Усунення внутрішніх транзакцій, відображення реальних взаєморозрахунків лише із зовнішніми контрагентами та коригування активів, зобов'язань, доходів та витрат забезпечують максимально точне та інформативне відображення фінансових результатів групи. Досягнення сумісності даних усередині холдингу потребує єдиної облікової політики, що в умовах різнорідних за структурою та видами діяльності підприємств є серйозним організаційно-методичним викликом.

Особлива увага приділяється питанням оцінки кредитного ризику та формування резервів під очікувані кредитні збитки. На прикладі національної нафтогазової компанії продемонстровано, що зміни в обліковій політиці та нормативно-правовому регулюванні можуть суттєво впливати на показники консолідованої звітності. Введення більш деталізованих критеріїв оцінки дебіторської заборгованості та облік макроекономічних, політико-регуляторних

та галузевих факторів роблять процес розрахунку резервів більш складним, але разом з тим підвищують якість та реалістичність інформації, що подається. Формування резервів на основі широкого спектра показників – від історичної платіжної дисципліни до прогнозованих макроекономічних тенденцій – дозволяє адекватніше оцінювати очікувані потоки грошових коштів, рівень кредитних ризиків і стійкість групи до несприятливих ринкових умов.

У другому розділі також продемонстровано, що розширення кола факторів, що оцінюються, при консолідації підвищує вимоги до кваліфікації персоналу, впровадження сучасних інформаційних систем та застосування методологічних інструментів. Автоматизація процесів консолідації, використання спеціалізованих програмних продуктів та регулярне навчання співробітників – все це фактори, що підвищують точність, оперативність та надійність готової звітності. В умовах глобалізації та більш жорстких вимог до розкриття інформації консолідація перестає бути суто обліковою процедурою і стає стратегічним інструментом, що забезпечує прозорість корпоративного управління, зміцнює довіру інвесторів та кредиторів, а також сприяє підвищенню конкурентоспроможності групи компаній на міжнародному рівні.Крім того, другий розділ наголошує на необхідності дотримання міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ) та національних вимог, які забезпечують однаковість та сумісність даних на глобальній арені. Особливо це важливо для транснаціональних холдингів, присутніх на різних ринках. Застосування МСФЗ 10, МСФЗ 3, МСФЗ 12 та інших стандартів не лише формалізує процедури консолідації, а й дозволяє зацікавленим сторонам – акціонерам, інвесторам, кредиторам та регулюючим органам – отримувати надійну та зрозумілу інформацію про фінансове становище, результати діяльності та перспективи розвитку групи.

У результаті висновки другого розділу зводяться до того, що ефективна консолідація фінансової звітності потребує системного, методично вивіреного та технологічно забезпеченого підходу. Вона передбачає ретельне планування,

глибоке розуміння специфіки галузі та структури групи, уміння адаптувати облікові методики до змінних умов, а також готовність до постійних покращень та оптимізації облікових процесів. Тільки за дотримання всіх цих умов консолідована фінансова звітність стане для керівництва, інвесторів та інших стейкхолдерів надійним джерелом інформації, на основі якої можна приймати обґрунтовані управлінські рішення, оцінювати інвестиційну привабливість та формувати довгострокову стратегію розвитку групи компаній.

РОЗДІЛ 3.
ПРОБЛЕМИ ПРИ ПІДГОТОВЦІ КОНСОЛІДОВАНОЇ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НА ПРИКЛАДІ НАК "НАФТОГАЗ УКРАЇНИ" ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

3.1. Аналіз проблем консолідації фінансової звітності НАК "Нафтогаз України"

Процес підготовки консолідованої фінансової звітності НАК "Нафтогаз України" стикається з низкою проблем, які значною мірою впливають на якість, своєчасність і достовірність фінансових даних.

Розрахунок резерву сумнівних боргів (ECL) у рамках консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України» є складним завданням з огляду на масштаб діяльності компанії та різноманітність контрагентів. Проблематика поглиблюється поточними економічними та військовими реаліями, що призводить до специфічних викликів в оцінці ключових параметрів, таких як імовірність дефолту (PD), сума заборгованості на момент дефолту (EAD) та рівень втрат у разі дефолту (LGD).

Однією з головних проблем є оцінка показника PD (Probability of Default) для величезної кількості контрагентів. «Нафтогаз» взаємодіє як з великими промисловими підприємствами, так і з комунальними та побутовими споживачами, що вимагає деталізованого підходу до аналізу їхньої платоспроможності. Однак такий обсяг даних ускладнює точну оцінку ймовірності дефолту.

Для деяких груп споживачів, таких як побутові абоненти або комунальні підприємства, відсутня достатня історична інформація про платіжну дисципліну, що робить прогнозування менш точним. Багато комунальних підприємств мають

хронічні заборгованості через обмежене фінансування або державне регулювання тарифів, що додатково ускладнює розрахунок PD.

Ситуація в Україні, пов'язана зі збройною агресією з боку росії, накладає значні обмеження на оцінку кредитних ризиків. Військові дії призводять до руйнування інфраструктури, вимушеної міграції населення та тимчасової зупинки роботи підприємств. Це створює значні ризики невиконання зобов'язань контрагентами, які перебувають у прифронтових або окупованих територіях.

Модель розрахунку ECL враховує територіальний фактор, підвищуючи ймовірність дефолту для контрагентів, які перебувають у зонах із високим рівнем ризику (часті обстріли або руйнування інфраструктури). Однак на практиці це призводить до проблеми переоцінки ризиків для великих підприємств, які, незважаючи на своє розташування в небезпечних регіонах, продовжують виконувати зобов'язання. Наприклад, металургійні або енергетичні підприємства, що знаходяться в прифронтових зонах, мають високий PD у моделі, але фактично демонструють високу платіжну дисципліну. Це викликає необхідність у додаткових коригуваннях розрахунків, що ускладнює процес консолідування даних.

Військові та економічні кризи в Україні супроводжуються нестабільною макроекономічною ситуацією. Інфляція, волатильність валютного курсу та затримки в державних субсидіях впливають на здатність контрагентів виконувати свої зобов'язання. Ці фактори мають враховуватися під час прогнозування ECL, але їхня інтеграція в модель вимагає складних розрахунків і використання прогнозних сценаріїв, які можуть бути неточними через високу невизначеність.

Крім того, особливості державного регулювання газового ринку, включно з субсидіями та компенсаціями за збиткові тарифи, ускладнюють розрахунок EAD (Exposure at Default). Включення прогнозних державних компенсацій у модель може призвести до заниження резервів, якщо такі компенсації не будуть надані своєчасно.

Модель розрахунку ECL диференціює контрагентів за групами, що дає змогу враховувати специфіку їхньої діяльності та фінансового стану. Однак оцінка PD для великих контрагентів, таких як промислові підприємства, може бути завищеною через їхнє територіальне розташування. Водночас дрібні побутові споживачі з високою ймовірністю дефолту можуть виявитися недооціненими в моделі через відсутність деталізованих даних про платіжну дисципліну.

Розрахунок резерву сумнівних боргів в умовах поточних реалій України стикається з комплексними викликами, включно зі складнощами в оцінці PD для великої кількості споживачів, впливом військових чинників і макроекономічної нестабільності. Ці проблеми вимагають регулярного доопрацювання моделей розрахунку, поліпшення якості даних та інтеграції факторів територіального ризику. Для підвищення точності та достовірності розрахунків «Нафтогаз» повинен удосконалювати механізми збору інформації, розробляти спеціальні підходи до оцінки ризиків для великих контрагентів у зонах підвищеного ризику та посилювати внутрішній контроль під час консолідації даних. Це дасть змогу знизити ризик переоцінки або недооцінки резервів і поліпшити якість фінансової звітності компанії.

Різниця під час звіряння внутрішньогрупових операцій у НАК «Нафтогаз України» пов'язана з величезним обсягом інформації, який необхідно обробляти, аналізувати та узгоджувати. Внутрішньогрупові операції посідають значне місце в діяльності компанії з огляду на її складну корпоративну структуру та широкий спектр напрямів бізнесу. Однак великі обсяги даних, їхня різноманітність і відсутність повної автоматизації в процесах звіряння створюють безліч проблем на етапі консолідації.

Також однією з ключових складнощів є висока деталізація даних, пов'язаних з поставками, розрахунками та послугами між дочірніми підприємствами групи. Незважаючи на те, що процеси та строки надання даних регламентовані, кожен учасник таких операцій веде облік з урахуванням

специфіки своєї діяльності, що іноді призводить до відмінностей у класифікації та інтерпретації тих чи інших фінансових показників. Наприклад, одна компанія може класифікувати операцію як «витрати на транспортування», тоді як інша сторона тієї самої операції відображає її як «операційні витрати». Це викликає необхідність проведення додаткового звіряння та уточнення інформації.

Ще однією проблемою є різниця в періодах обліку внутрішньогрупових операцій. Дочірні підприємства можуть вносити дані про такі операції з різною періодичністю, що призводить до тимчасових розривів і нестач даних для фінальної консолідованої звітності. У результаті головний офіс змушений коригувати інформацію вручну, що збільшує часові витрати і підвищує ризик помилок.

Обсяг інформації також ускладнює процес ідентифікації невідповідностей. Внутрішньогрупові операції включають безліч транзакцій, починаючи від простих розрахунків за послуги і закінчуючи комплексними операціями з активами. При цьому необхідно детально звірити як суми, так і інші аспекти угод, включно з податками, нарахуваннями та умовами оплати. За відсутності повністю автоматизованих механізмів перевірки виявлення розбіжностей часто здійснюється вручну, що робить процес більш трудомістким.

Усі ці фактори посилюються тим, що внутрішньогрупові операції становлять значну частину фінансового обороту НАК «Нафтогаз України». Це означає, що навіть незначні невідповідності або затримки в їх узгодженні можуть мати серйозний вплив на фінальну консолідовану звітність. Впоратися з цими викликами можна лише через упровадження автоматизованих рішень для звіряння даних, удосконалення процедур звітування та систематичне навчання персоналу в частині вимог МСФЗ.

Однією проблемою виступають розбіжності у відображенні реструктуризованої заборгованості в НАК «Нафтогаз України» пов'язані з різними підходами, які дочірні підприємства використовують для дисконтування номінальної вартості боргових зобов'язань. Ця проблема виникає незважаючи на

наявність єдиних регламентів та облікової політики, тому що на практиці підприємства застосовують різні формули та методи розрахунку, що призводить до розбіжностей в оцінці одного й того самого зобов'язання або активу.

Однією з ключових причин таких розбіжностей є складність операцій з реструктуризації заборгованості. У процесі перегляду умов боргових зобов'язань часто змінюються строки погашення, процентні ставки або інші ключові параметри. Кожне дочірнє підприємство інтерпретує ці зміни по-своєму, використовуючи власні підходи до визначення дисконтованої вартості.

Крім того, відмінності у фінансових моделях, що використовуються для оцінки реструктуризованої заборгованості, можуть бути спричинені рівнем підготовки фахівців на місцях. Деякі дочірні компанії групи мають доступ до більш сучасних методологій та аналітичних інструментів, тоді як менші компанії можуть використовувати спрощені підходи або орієнтуватися на нормативні вимоги, характерні для їхнього сегмента. Це не тільки ускладнює консолідацію даних, а й вимагає додаткових коригувань від головного офісу.

Такі розбіжності особливо критичні за великих обсягів заборгованості, які характерні для НАК «Нафтогаз України» через специфіку її діяльності та масштаби групи. Розбіжності в розрахунках призводять до того, що фінансові показники на рівні групи можуть не відображати реальну картину. Для усунення таких помилок потрібен перерахунок, узгодження і повторна перевірка даних, що збільшує трудовитрати і затримує процес підготовки консолідованої звітності.

Ці розбіжності посилюються, якщо операційні системи, що використовуються різними дочірніми підприємствами, не дають змоги автоматично синхронізувати дані про взаємні операції. Наприклад, компанія, що працює в SAP S4HANA, може враховувати дані у своїй системі відповідно до встановлених корпоративних стандартів, тоді як підприємство, що використовує 1С, вручну вводить дані, що збільшує ймовірність помилок або пропусків у відображенні операцій.

Для мінімізації цих проблем необхідно розробити деталізовані інструкції з відображення операцій з урахуванням специфіки діяльності дочірніх компаній. Також важливо забезпечити системне навчання співробітників з питань застосування МСФЗ. Додатково, автоматизація процесу звірки взаємних операцій та інтеграція використовуваних операційних систем допоможе знизити ризики виникнення невідповідностей і прискорити процес консолідації даних. Це дасть змогу підвищити достовірність та узгодженість консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України».

Ще однією проблемою є обмежена можливість швидкого обміну даними між підприємствами, що використовують різні системи. Це особливо важливо під час проведення звірки внутрішньогрупових операцій, коли потрібне оперативне підтвердження інформації. Різні підходи до структурування даних у системах 1С і SAP ускладнюють процес інтеграції, вимагаючи додаткових маніпуляцій для об'єднання даних.

Ці проблеми поглиблюються недоліком системного навчання персоналу по роботі з використовуваними програмами. Співробітники малих підприємств групи, що працюють в 1С, не завжди володіють достатніми навичками для коректного формування даних, які потім мають бути вручну перенесені в SAP BPC. Це створює додатковий тиск на співробітників головного офісу, які відповідають за контроль і виправлення помилок.

Для вирішення цих проблем необхідно розглянути можливість поступового переходу всіх дочірніх підприємств на єдину операційну платформу, таку як SAP S4HANA, з повною інтеграцією в SAP BPC. Якщо це неможливо через фінансові або організаційні обмеження, доцільно розробити і впровадити спеціалізовані інтерфейси для автоматичного передавання даних з 1С у SAP BPC. Також важливо проводити регулярне навчання співробітників, які працюють з різними системами, щоб мінімізувати ризик помилок і підвищити ефективність роботи. Впровадження таких рішень дасть змогу прискорити

процес консолідації даних, знизити трудовитрати і поліпшити якість консолідованої звітності НАК «Нафтогаз України».

Основна складність полягає в масштабах групи та обсязі даних, які необхідно обробляти. З огляду на велику кількість дочірніх підприємств з різними видами діяльності, дані передаються до головного офісу з безлічі джерел. На кожному етапі потрібна перевірка їхньої коректності, повноти та відповідності вимогам МСФЗ. Однак за відсутності автоматизованих механізмів контроль здійснюється вручну, що не тільки сповільнює процес, а й збільшує ймовірність пропуску помилок.

Ручний контроль особливо проблематичний при звірці внутрішньогрупових операцій. Великий обсяг транзакцій між підприємствами групи вимагає ретельної перевірки, щоб уникнути дублювання, розбіжностей або пропуску операцій. Автоматизація могла б значно прискорити цей процес і мінімізувати помилки, але в поточній ситуації співробітники змушені витрачати значну кількість часу на зіставлення даних вручну.

Додатково варто впровадити автоматизовані контрольні точки на етапі введення даних, щоб перевіряти їх на відповідність форматам, вимогам МСФЗ і внутрішнім регламентам. Це особливо актуально для підприємств, що працюють з різними операційними системами, такими як 1С і SAP, де відмінності у форматах даних створюють додаткові складнощі.

Автоматизація процесу контролю якості даних також потребуватиме навчання персоналу, щоб співробітники могли ефективно працювати з новими інструментами і використовувати їхні можливості для мінімізації помилок. Регулярні тренінги з роботи з автоматизованими системами допоможуть підвищити компетентність співробітників і знизити залежність від ручного контролю.

Впровадження автоматизованих механізмів контролю дасть змогу прискорити процес підготовки звітності, знизити ризик помилок і підвищити

достовірність даних, що, зрештою, поліпшить якість консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України».

Аналіз ключових проблем, пов'язаних із підготовкою консолідованої фінансової звітності НАК "Нафтогаз України", демонструє, що складність та масштаб діяльності групи, а також особливості організаційної структури суттєво ускладнюють цей процес

Комплексний характер цих проблем потребує системного підходу до їх вирішення. Це включає автоматизацію процесів, покращення інтеграції операційних систем, уніфікацію підходів до обліку специфічних операцій, а також регулярне навчання співробітників вимогам міжнародних стандартів.

Вирішення цих питань дозволить не лише підвищити оперативність підготовки звітності, а й покращити її якість, що є критично важливим для підвищення прозорості та довіри до фінансової інформації НАК "Нафтогаз України".

3.2. Удосконалення процесу підготовки консолідованої фінансової звітності

Для підвищення якості та достовірності консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України» потрібна модернізація підходів до розрахунку резерву сумнівних боргів, що має враховувати поточні реалії, пов'язані з макроекономічною нестабільністю та військовими діями. Основний акцент слід зробити на вдосконаленні моделі оцінки ECL, яка зазнає складнощів через велику кількість контрагентів, територіальні чинники та особливості газового ринку.

Ключовим завданням є підвищення точності оцінки ймовірності дефолту (PD), особливо для великих контрагентів у регіонах з високим рівнем військових

ризиків. Наявна модель, заснована на територіальних критеріях, завищує ризик для платоспроможних підприємств, які перебувають у прифронтових зонах, що призводить до необґрунтованого збільшення резервів. Для усунення цієї проблеми необхідно впровадити деталізований аналіз історичної платіжної дисципліни контрагентів і врахувати їхню стратегічну важливість для економіки. Це дасть змогу уникнути перекосу в оцінці PD і зробити розрахунок більш об'єктивним.

Удосконалення процесу також вимагає розробки стратегій з управління кредитним ризиком для різних груп контрагентів. Для великих промислових підприємств важливо враховувати не тільки територіальні ризики, а й їхнє стратегічне значення для економіки. Для комунальних і побутових споживачів необхідно зосередитися на посиленні претензійно-позовної роботи та впровадженні механізмів стимулювання своєчасних платежів.

Реалізація цих заходів покращить прозорість і точність фінансової звітності НАК «Нафтогаз України», знизить вірогідність завищення або заниження резервів і зміцнить довіру з боку інвесторів та регулюючих органів. В умовах нестабільного ринку та військової агресії консервативний і збалансований підхід до управління ризиками стає важливим фактором стійкості компанії.

Автоматизація та інтеграція операційних систем НАК "Нафтогаз України" є наступним напрямком для підвищення ефективності процесу підготовки консолідованої фінансової звітності. ризик помилок.

На рівні головного офісу використовується SAP BPC, потужна система для підготовки консолідованої звітності. використовують 1С, яка не підтримує автоматичну інтеграцію з SAP BPC. Це призводить до того, що дані з 1С. вносяться до системи консолідації вручну, збільшуючи ймовірність помилок та ускладнюючи своєчасну підготовку звітності.

Для вирішення цієї проблеми необхідний поетапний підхід до автоматизації та інтеграції операційних систем:

Перехід на єдину платформу SAP S4HANA Для забезпечення повної інтеграції всіх даних рекомендується перевести дочірні підприємства з SAP S4HANA на SAP і дозволяє автоматично передавати дані для консолідації. зі зміною операційних систем, та забезпечити плавну адаптацію персоналу.

Створення інтерфейсу для автоматичного експорту даних. Якщо неможливий негайний перехід всіх підприємств на SAP S4HANA, необхідно розробити спеціалізовані інтерфейси для автоматичної передачі даних з 1С в SAP BPC. Це дозволить скоротити обсяг ручної роботи, знизити ймовірність помилок та прискорити процес підготовки звітності.

Централізований контроль даних. Інтеграція операційних систем має супроводжуватися запровадженням централізованої системи контролю даних.

Це дозволить головному офісу відстежувати коректність інформації, що вводиться, ідентифікувати розбіжності та автоматично формувати звіти про проблеми. Такий підхід не лише знизить навантаження на бухгалтерів дочірніх підприємств, а й підвищить прозорість процесу.

Впровадження механізмів автоматичного звіряння даних. Інтегровані системи, такі як SAP S4HANA та SAP BPC, надають можливості для автоматичної звірки внутрішньогрупових операцій. Ці механізми мають бути налаштовані виявлення невідповідностей у режимі реального часу, що дозволить оперативно усувати розбіжності.

Навчання персоналу з автоматизованими системами. Для успішного переходу на єдину платформу та підвищення ефективності її використання необхідно провести навчання працівників. Персонал повинен бути підготовлений до роботи з SAP S4HANA та SAP BPC, а також розуміти, як використовувати автоматизовані інструменти для перевірки даних та формування звітності.

Моніторинг та оцінка ефективності автоматизації. Після впровадження інтегрованих систем необхідно регулярно оцінювати їхню ефективність. Це включає аналіз швидкості передачі даних, кількість виявлених та виправлених

помилок, а також час, що витрачається на підготовку звітності. Такі оцінки дозволять своєчасно вносити покращення у процес автоматизації.

Впровадження автоматизації та інтеграції операційних систем принесе значні вигоди НАК "Нафтогаз України". Це дозволить усунути розрізненість даних, мінімізувати помилки, пов'язані з ручним введенням, та скоротити трудовитрати на обробку інформації. В результаті процес підготовки консолідованої фінансової звітності стане швидше, точніше та прозоріше, що зміцнить фінансову дисципліну компанії та підвищить її репутацію в очах інвесторів та партнерів.

Розробка та впровадження автоматизованих механізмів контролю даних є важливим етапом удосконалення процесу підготовки консолідованої фінансової звітності НАК "Нафтогаз України". здебільшого виконується вручну, що збільшує ризик помилок та уповільнює процес підготовки звітності.

Крім того, автоматизація повинна включати механізми перевірки даних на відповідність стандартам МСФЗ та внутрішнім регламентам компанії.

Ці інструменти дозволяють на рівні кожного дочірнього підприємства проводити попередній контроль даних перед їх передачею в головний офіс. Наприклад, автоматизовані системи можуть відразу сигналізувати про некоректні формати, пропущені поля або невідповідність вимогам, що істотно підвищує якість даних і знижує навантаження на співробітників центрального офісу.

Ще одним важливим елементом автоматизації є створення єдиного інтерфейсу для моніторингу якості даних. Така система дозволяє керівництву та відповідальним співробітникам у режимі реального часу відстежувати стан даних, виявляти проблемні області та отримувати звіти про виявлені помилки та коригування. Це покращує прозорість процесу підготовки звітності та прискорює прийняття рішень.

Гармонізація процедур звіряння внутрішньогрупових операцій у НАК "Нафтогаз України" є важливим кроком для усунення невідповідностей та

покращення якості консолідованої фінансової звітності. Враховуючи велику кількість внутрішньогрупових операцій та складну структуру групи, необхідність уніфікації підходів до їх обліку та звірки стає критично важливою. Основна проблема у тому, що різні дочірні підприємства групи застосовують різні методи відображення операцій. Це може стосуватися класифікації операцій, термінів їхнього обліку і навіть базових принципів визнання доходів та витрат. Наприклад, одна компанія може враховувати прибуток від послуги в момент її надання, тоді як інша сторона визнає пов'язану витрату тільки після завершення формальних процедур, таких як підписання договору. Це призводить до асиметрії даних, що потребує складних коригувань на етапі консолідації.

Для вирішення цієї проблеми необхідно розробити єдині методологічні підходи до звіряння та обліку внутрішньогрупових операцій. Першим кроком є створення чітких регламентів, які застосовуватимуться всіма підприємствами групи.

Також важливо запровадити єдину інформаційну платформу для обліку та моніторингу внутрішньогрупових операцій. Така система дозволить у реальному часі відстежувати стан розрахунків між дочірніми підприємствами та автоматично виявляти розбіжності. Інтеграція з існуючими операційними системами, такими як SAP S4HANA та SAP BPC, забезпечить централізований доступ до даних та спростить процес їх звіряння.

Для підвищення ефективності звіряння даних необхідно організувати регулярні сесії взаємодії між дочірніми підприємствами. Ці сесії можуть містити як автоматизовані процеси, так і зустрічі фахівців для обговорення складних випадків. Участь представників головного офісу у таких процесах допоможе прискорити прийняття рішень та вироблення універсальних підходів.

Особливу увагу слід приділити навчанню персоналу на місцях. Співробітники дочірніх підприємств мають бути навчені уніфікованим процедурам звіряння та розуміти, як їхні дані впливають на загальний процес

консолідації. Регулярні тренінги та обмін досвідом між підприємствами групи допоможуть мінімізувати помилки та покращити координацію.

Гармонізація процедур звіряння внутрішньогрупових операцій дозволить скоротити кількість помилок, пов'язаних з розбіжностями даних, прискорити процес консолідації та знизити трудовитрати на виправлення розбіжностей. В результаті підвищиться якість та достовірність консолідованої фінансової звітності НАК "Нафтогаз України", що зміцнить довіру до компанії з боку інвесторів та регуляторів.

Системне навчання персоналу НАК "Нафтогаз України" є важливим напрямком для підвищення якості підготовки консолідованої фінансової звітності та подолання існуючих проблем, пов'язаних із розрізненістю підходів до обліку та недостатньою кваліфікацією працівників. Незважаючи на високий рівень професіоналізму окремих фахівців, відсутність системного та регулярного навчання призводить до різних інтерпретацій стандартів МСФЗ, а також до труднощів у роботі із сучасними інформаційними системами.

Регулярні оновлення МСФЗ також потребують постійного навчання персоналу. Нововведення у стандартах, такі як зміни у правилах обліку доходів, витрат чи оцінки зобов'язань, можуть бути складно сприйняті та інтегровані співробітниками без відповідних тренінгів. Це особливо важливо для компаній групи, що працюють у різних сегментах, де кожне оновлення стандартів може по-різному впливати на облікові процеси.

Системне навчання має містити кілька ключових компонентів. По-перше, необхідно проводити регулярні тренінги щодо змін до МСФЗ. Такі тренінги мають бути розроблені з урахуванням специфіки діяльності компанії та спрямовані на практичне застосування нових стандартів. По-друге, важливо організувати навчання роботі з сучасними інформаційними системами, такими як SAP BPC та SAP S4HANA. Це дозволить співробітникам більш ефективно використовувати функціонал цих систем, мінімізуючи помилки під час введення даних та автоматизуючи рутинні процеси.

Крім того, навчання має включати розвиток навичок аналізу даних та взаємодії між підрозділами. Це особливо важливо для співробітників, залучених до процесів звіряння внутрішньогрупових операцій та консолідації звітності. Наприклад, обмін досвідом між фахівцями великих та малих дочірніх компаній може сприяти уніфікації підходів та підвищенню загального рівня професіоналізму.

Створення внутрішньої освітньої платформи може бути важливим кроком до систематизації навчання. Така платформа могла б включати навчальні модулі з МСФЗ, інтерактивні курси роботи з програмним забезпеченням, приклади вирішення складних кейсів з практики компанії, а також тести для оцінки рівня знань. Регулярний доступ до навчальних матеріалів дозволив би співробітникам оновлювати свої знання у зручний час, підвищуючи їхню компетенцію.

Системне навчання персоналу як скоротить кількість помилок у звітності, а й підвищить продуктивність праці, поліпшить координацію між підрозділами і прискорить процеси підготовки звітності. У довгостроковій перспективі це зміцнить довіру до НАК "Нафтогаз України" як до прозорої та професійної компанії, яка відповідає міжнародним стандартам.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі було проведено комплексний аналіз проблемних аспектів та окреслено напрями удосконалення процесу підготовки консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України». Розгляд практичних складнощів, з якими стикається компанія, продемонстрував, що масштаб діяльності групи, складна організаційна структура, специфіка газового

ринку, макроекономічна та політична нестабільність, а також воєнні чинники суттєво ускладнюють процес консолідації фінансової інформації.

Серед основних проблем було виявлено труднощі у визначенні резерву сумнівних боргів (ECL), зокрема, складність оцінки ймовірності дефолту (PD) для великої кількості контрагентів, вплив територіальних ризиків, а також динамічність макроекономічних чинників. Не менш вагомими є проблеми, пов’язані з великими обсягами внутрішньогрупових операцій, розбіжностями у відображенні реструктуризованої заборгованості, різним трактуванням окремих аспектів МСФЗ та неоднорідністю рівня кваліфікації персоналу. Такі проблеми часто призводять до затримок у підготовці консолідованої звітності, підвищують ризики помилок та знижують достовірність наданої інформації.

Аналіз практики НАК «Нафтогаз України» засвідчив, що базове вирішення цих проблем полягає у застосуванні системного підходу, спрямованого на уніфікацію та модернізацію процесів.Запропоновані напрями удосконалення включають впровадження детальніших та адаптивніших моделей оцінки кредитного ризику з урахуванням актуальних економічних та військових умов; розробку підходів до сегментації контрагентів та вироблення більш індивідуалізованих стратегій управління дебіторською заборгованістю. Важливим кроком є налагодження прозорої та автоматизованої системи інтеграції даних, яка б знизила трудовитрати та мінімізувала ризик помилок, а також гарантувала своєчасне й точне перенесення інформації до системи SAP BPC.

Для підвищення ефективності консолідації рекомендується створення централізованої системи контролю якості даних, що забезпечить превентивний вияв помилок і невідповідностей на ранніх етапах їх виникнення. Гармонізація процедур звіряння внутрішньогрупових операцій, розробка чітких методологічних інструкцій та уніфікація підходів до обліку специфічних операцій сприятимуть скороченню кількості коригувань у фінальній звітності.

Окрему увагу слід приділити системному навчанню персоналу. Регулярні тренінги із застосування МСФЗ, робота з сучасними інформаційними системами (SAP S4HANA, SAP BPC, 1C), а також обмін досвідом між підрозділами групи здатні підвищити загальний рівень компетентності фахівців, зменшити кількість помилок та прискорити процес підготовки звітності.Отже, запропоновані заходи, зокрема удосконалення методології оцінки кредитних ризиків, автоматизація та інтеграція операційних систем, впровадження автоматизованих механізмів контролю даних, гармонізація процедур звіряння внутрішньогрупових операцій і системне навчання персоналу, дозволять значно підвищити якість, швидкість та надійність підготовки консолідованої фінансової звітності НАК «Нафтогаз України». Реалізація цих заходів сприятиме підвищенню прозорості, довіри з боку інвесторів та інших зацікавлених сторін, а також посилить фінансову дисципліну й управлінську ефективність компанії.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження сутності, методології та практичних аспектів складання консолідованої фінансової звітності було здійснено комплексний теоретико-методичний та аналітичний огляд сучасних підходів до консолідації, зокрема, з урахуванням МСФЗ та національних стандартів, а також вивчено специфіку застосування даних підходів на прикладі НАК «Нафтогаз України». Проведене дослідження дало змогу сформувати низку висновків та пропозицій, що можуть бути корисними як для наукової спільноти, так і для практичної діяльності великих державних та приватних холдингів, зокрема у нафтогазовій галузі.

Теоретичний огляд принципів та концептуальних основ консолідованої звітності підтвердив, що її призначення полягає у наданні користувачам повної та об’єктивної інформації про фінансовий стан, результати діяльності та грошові потоки всієї групи компаній, об’єднаної під контролем материнської компанії. Консолідована звітність виступає важливим інструментом прозорості та підвищення довіри інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін. Вона забезпечує можливість оцінювати економічну ефективність групи в цілому, а не окремих її складових.

Визначення та дотримання єдиної облікової політики у межах групи компаній є ключовою передумовою для отримання достовірних консолідованих показників. Дослідження засвідчило, що у разі відсутності уніфікації облікової політики материнської та дочірніх структур виникають викривлення фінансових даних, що ускладнює аналіз та прийняття управлінських рішень. Для підвищення достовірності звітності доцільно розробити внутрішні регламенти, які б чітко визначали порядок оцінки активів, зобов’язань, доходів, витрат та принципи застосування МСФЗ на рівні всієї групи.

Дослідження розкрило особливості складання консолідованої фінансової звітності на прикладі НАК «Нафтогаз України». Виявлено, що однією з найскладніших проблем є розрахунок резерву сумнівних боргів (ECL) у контексті великої кількості контрагентів та макроекономічної й військово-політичної нестабільності. Територіальні фактори, ризики дефолтів, різні категорії споживачів (промислові підприємства, комунальні заклади, побутові абоненти), а також державне регулювання газового ринку ускладнюють визначення параметрів PD, EAD та LGD. З метою підвищення точності оцінок доцільно вдосконалити моделі розрахунку ECL шляхом розширення бази вхідних даних, сегментації контрагентів за типами ризику та врахування реальної історії платежів.

Суттєвою проблемою є різниці у відображенні внутрішньогрупових операцій, розрахунків за реструктуризованими боргами, а також невідповідність облікових підходів у різних дочірніх підприємствах. Це зумовлює підвищення трудомісткості процесу консолідації, збільшує ризик помилок та затримує підготовку звітності. Для мінімізації цих проблем рекомендується впровадити чіткі методичні інструкції щодо розрахунку дисконтованої вартості боргів, уніфікувати процедури звіряння внутрішньогрупових операцій, а також впровадити автоматизовані механізми контролю якості даних та інтеграцію операційних систем усередині групи. Недоліки в підготовці консолідованої звітності значною мірою пов’язані з використанням різних операційних систем (SAP S4HANA, SAP BPC, 1C) без належної інтеграції. Ця проблема потребує поступового переходу на єдину обліково-інформаційну платформу або розробки спеціальних інтерфейсів для автоматичного перенесення даних у систему консолідації. Запровадження централізованої системи контролю даних та автоматичного звіряння внутрішньогрупових операцій дозволить скоротити людський фактор і збільшити прозорість процесів.

Важливим аспектом удосконалення процесу консолідації є системне навчання персоналу. Брак знань щодо змін у МСФЗ, методів розрахунку

резервів, принципів консолідації та використання новітніх програмних рішень знижує якість звітності. Тому доцільно розробити системну програму навчання, яка включатиме як теоретичні аспекти (міжнародні стандарти, національні положення), так і практичні приклади застосування. Створення внутрішньої бази знань, проведення регулярних тренінгів та семінарів сприятиме підвищенню кваліфікації працівників і забезпечить сталість облікових процесів. Практична значущість проведеного дослідження полягає в тому, що запропоновані заходи та рекомендації можуть бути використані НАК «Нафтогаз України» та іншими великими корпоративними структурами для підвищення якості та надійності фінансової звітності. Системне впровадження запропонованих заходів має сприяти оптимізації облікової політики, уніфікації підходів до консолідації, зменшенню обсягів ручної праці, прискоренню процесів підготовки звітності, підвищенню точності й оперативності прийняття управлінських рішень. Науково-практичне використання результатів дослідження полягає у можливості вдосконалення національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Зокрема, врахування досвіду НАК «Нафтогаз України» у формуванні резервів сумнівних боргів та оцінки ризиків для великих галузевих груп може бути корисним при розробці рекомендацій з адаптації МСФЗ до українських реалій. Також отримані висновки можуть використовуватись у наукових публікаціях, виступах на конференціях та семінарах, сприяючи поширенню кращих практик консолідації та управління ризиками.

Отже, головним результатом роботи є формування цілісного уявлення про теоретичну, методологічну та практичну основу консолідації фінансової звітності на рівні великого національного підприємства, що діє у складних економічних умовах. Запропоновані рекомендації з удосконалення методик розрахунку резервів, автоматизації процесів, інтеграції операційних систем, гармонізації облікової політики, впровадження системного навчання персоналу та посилення контролю якості даних здатні істотно поліпшити якість фінансової

інформації, зміцнити довіру користувачів та посприяти ефективному стратегічному управлінню на рівні групи компаній.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Консолідована фінансова звітність станом на та за рік, який закінчився 31 грудня 2023 року АТ «НАК Нафтогаз України». URL: https://www.naftogaz.com/short/90f3caf9 (дата звернення: 20.11.2024 р.)

2. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні: Закон України від 16.07.1999 № 996-XIV. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text (дата звернення: 20.11.2024 р.)

3. НП(С)БО 19 «Об'єднання підприємств»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.07.99 №163. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99#Text (дата звернення: 20.11.2024 р.)

4. НП(С)БО 2 «Консолідована фінансова звітність»: затв. наказом Міністерства фінансів України від 27.06.2013 № 628. База даних «Законодавство України». ВР України. URL: https://mof.gov.ua/uk/nacionalni-polozhennja1 (дата звернення: 20.11.2024 р.)

5. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 № 2755-VI. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text (дата звернення: 20.11.2024 р.)

6. Міжнародний стандарт фінансової звітності 10 «Консолідована фінансова звітність». URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU17022 (дата звернення: 21.07.2020 р.). (дата звернення: 20.11.2024 р.)

7. Міжнародний стандарт фінансової звітності 3 «Об’єднання бізнесу». URL: https://ips.ligazakon.net/document/MU17015 (дата звернення: 20.11.2024 р.).

8. Міжнародний стандарт фінансової звітності 12 «Розкриття інформації про частки участі в інших суб’єктах господарювання». URL:

https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%9C%D0%A1%D0%A4%D0%97%2012_ukr_2020.pdf (дата звернення: 20.11.2024 р.)

9. Міжнародний стандарт фінансової звітності 16 «Основні засоби». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_014#Text (дата звернення: 20.11.2024 р.)

10. Міжнародний стандарт фінансової звітності 41 «Сільське господарство». URL: https://mof.gov.ua/storage/files/IAS-41_ukr_2016.pdf (дата звернення: 20.11.2024 р.)

11. НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013р. №73 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13#Text (дата звернення: 28.11.2024 р.)

12. НП(С)БО 25 «Спрощена фінансова звітність», затв. наказом Міністерства фінансів України від 25.02.2000р. № 39. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0161-00#Text (дата звернення: 28.11.2024 р.)

13. Озеран А.В. Бухгалтерська та фінансова звітність: трансформація понять. *Бухгалтерський облік і аудит*. 2016. № 1. С. 16–23.

14. Озеран А.В. Теорія та методологія формування фінансової звітності підприємств. Монографія. К.: КНЕУ, 2015. 471 с.

15. Оржель О. Консолідація українського суспільства на основі національної ідеї: перспективи й обмеження (з точки зору європейського досвіду). *Вісник НАДУ*. К., 2012. № 2. С. 28-38.

16. Пантелеєв В. П. Консолідація фінансової звітності. Навч. посіб. К.: ДП «Інформ.-аналіт. агентство». 2016. 442с.

17. Пирець Н.М. Складання консолідованої фінансової звітності за міжнародними та національними стандартами. *Економічний простір*. 2013. № 70. С. 243-251.

18. Плахтій Т.Ф. Розвиток системи якісних характеристик облікової інформації в Україні. *Інноваційна економіка*. 2017. №1-2. С. 152-159.

19. Пушкар М.С. Актуальність розробки сучасної парадигми обліку. *Інститут бухгалтерського обліку, контроль та аналіз в умовах глобалізації. Міжнародний науковий журнал*. Випуск 1-2. 2017. С. -20.

20. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій СМП від 19.04.2001 № 186. URL: https://buhgalter911.com/uk/normativnaya-baza/instr-plan-rah/planrah/planrahunkiv-buhgaltersykogo-1021502.html (дата звернення: 28.11.2024 р.)

21. Плахтій Т.Ф. Розвиток системи менеджменту якості обліку. *Міжнар. зб. наук. пр. «Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу»*. 2017. Вип. 2 (37). С. 67-73.

22. Плахтій Т.Ф. Розвиток теорії і методології бухгалтерського обліку на основі якісного підходу: монографія. Житомир: ТОВ «БукДрук», 2017. 312 с.

23. Проблеми і перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аналізу та контролю в умовах глобалізації економіки: монографія / за заг. ред. проф. Ю.А. Вериги. Полтава: 2014. 332 с.

24. Положення (стиандарти) бухгалтерського обліку. URL: https://zakon.help/article/polozhennya-standart-buhgalterskogo-obliku (дата звернення: 28.11.2024 р.)

25. Савіна С.С. Маркетингова аналітика в системі управління підприємством. *Вісник Волинського інституту економіки та менеджменту*. 2018. Вип. 21. С. 257-262.

26. Сисоліна Н.П., Савеленко Г.В., Василенко Л.П. Економіка та організація діяльності об’єднань підприємств: навчальний посібник. Кіровоград : КНТУ, 2015. 280 с

27. Сіренко, С. В., Яровий, К. А. Актуальність та основні облікові аспекти консолідованої фінансової звітності. *Економічний аналіз*. 2013 р. Том 14. №2. С235–239. URL: file:///C:/Users/User/Downloads/278-1233-1-PB%20(2).pdf (дата звернення: 28.11.2024 р.)

28. Сидорова Е. Ю., Зубрилин И. Н. Развитие информационной составляющей корпоративного управления. *Международный научноисследовательский журнал.* 2016. № 11 (53), Часть 1. С. 73-76.

29. Скопенко Н., Сагайдак Ю. Концептуальні підходи до формування стратегії розвитку компаній з урахуванням стадії консолідації галузі та інтеграційних процесів. *Вісник ТНЕУ*. 2011. № 5–2. С. 451–463.

30. Статистична інформація. URL : http://www.ukrstat.gov.ua/ (дата звернення: 28.11.2024 р.).

31. Ткаченко В. В. Актуальні питання консолідованої та зведеної звітності. *Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2016. №. 6 (3). С. 91–96.

32. Трансформація звітності українських підприємств у фінансову звітність за МСБО: методичні рекомендації. За ред. С.Ф. Голова. Вінниця: Консоль, 2010. 362 с.

33. Томчук В.В. Інтегрована звітність: новий етап у еволюції бухгалтерського обліку. *Фінанси, облік, банки*. 2017. № 1 (22). С. 170–180.

34. Томчук О.Ф. Аналітичні можливості балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства. *Причорноморські економічні студії* . 2018. Випуск 28, Част. 2 .С. 152-159.

35. Український клуб аграрного бізнесу. URL: https://ucab.ua/ua/pres_sluzhba/novosti/za_zhovten_aktsii_ukrainskikh_agrokompaniy_pidskochili_v_serednomu_na_10 (дата звернення: 28.11.2024 р.)

36. Циган Р.М. Адаптація методів консолідації фінансової звітності до міжнародних стандартів. URL: http://magazine.faaf.org.ua/content/view/1034/35/ (дата звернення: 28.11.2024 р.)

37. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40–44. Ст. 356

38. Фінансова звітність підприємств: Навчально-методичний посібник / С. В. Приймак. Львів: Ліга-Прес, 2016. 268 с.

39. Фурман І.В. Управління інвестиційним розвитком в аграрних підприємствах та його особливості. Colloquium-journal. - 2020. - № 21 (73), Czqsc 2. - S. 40-54. - Warszawa, Poland

40. Харламова О.В. Фінансова звітність за міжнародними стандартами: методологія формування та практика імплементації в Україні: монографія. Харків: Лідер, 2015. 372 с.

41. Чалий І. Звіт про фінансові результати: проблемні аспекти. *Все про бухгалтерський облік*. 2015. № 13. С. 15–19.

42. Черчик Л. Система ризик-менеджменту підприємства: сутність та складові. *Економічний форум*. 2017. № 1. С. 178–184.

43. Шабліна Я.В. Злиття і поглинання в Україні. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 1 (127). С. 120–128.

44. Шульжук Т.Р. До питання податкової правосуб'єктності холдингів. Проблеми законності. 2018. Вип. 141. С. 154–165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2018_141_16 (дата звернення: 28.11.2024 р.)

45. Яцко М.В. Консолідована фінансова звітність в умовах зростання конкурентної боротьби. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2014. № 43. С. 190–192.

ДОДАТКИ

Додаток А

Консолідований звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2023 року

У мільйонах українських гривень	**Примітка**	**31 грудня 2023 року**	**31 грудня 2022 року**
АКТИВИ			
Необоротні активи			
Основні засоби	5	351 817	362 271
Нематеріальні активи	6	3 814	4 455
Інвестиції в асоційовані та спільні підприємства		505	562
Відстрочені податкові активи	25	15 834	13 422
Інші необоротні активи	8	27 304	8 125
Всього необоротних активів		**399 274**	**388 835**
Оборотні активи			
Запаси	9	65 395	52 607
Торгова дебіторська заборгованість	10	57 376	62 741
Передоплати видані та інші оборотні активи	11	26 111	33 005
Компенсація недоотриманого доходу від транспортування газу	7	-	3 220
Передоплата з податку на прибуток		4 194	4 531
Грошові кошти та залишки на банківських рахунках	27	70 116	37 017
Грошові кошти, обмежені у використанні	27	1 381	3 059
Всього оборотних активів		**224 573**	**196 180**
ВСЬОГО АКТИВІВ		**623 847**	**585 015**
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ			
Акціонерний капітал	12	194 953	194 953
Резерв переоцінки		263 388	270 685
Накопичені курсові різниці		7 278	6 364
Накопичений дефіцит		(105 209)	(131 967)
Власний капітал, який належить власникам материнської компанії		**360 410**	**340 035**
Неконтрольована частка у капіталі	12	**10 987**	**2 928**
ВСЬОГО ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		**371 397**	**342 963**
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ			
Довгострокові зобов'язання			
Позики	13	51 955	1 972
Забезпечення	14	6 654	7 836
Відстрочені податкові зобов'язання	25	31 174	35 715
Інші довгострокові зобов'язання	15	2 728	2 553
Всього довгострокових зобов'язань		**92 511**	**48 076**
Короткострокові зобов'язання			
Позики	13	60 080	94 647
Забезпечення	14	15 156	17 897
Торгова кредиторська заборгованість	16	32 412	29 030
Аванси отримані та інші короткострокові зобов'язання	17	49 645	48 902
Заборгованість з податку на прибуток		2 646	3 500
Всього короткострокових зобов'язань		**159 939**	**193 976**
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ		**252 450**	**242 052**
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ТА ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		**623 847**	**585 015**

Додаток Б

Консолідований звіт про прибутки або збитки за рік, що закінчився 31 грудня 2023 року

У мільйонах українських гривень	**Примітка**	**2023 рік**	**2022 рік**
Дохід від реалізації	3,18	244 863	230 411
Собівартість реалізації	19	(186 105)	(232 694)
Зменшення корисності основних засобів та нематеріальних активів		(10 274)	(1 809)
Валовий прибуток/(збиток)		**48 484**	**(4 092)**
Інші операційні доходи	20	24 892	7 011
Адміністративні витрати	21	(7 064)	(7 893)
Витрати на збут	21	(8 351)	(4 570)
Інші операційні витрати	22	(12 558)	(9 757)
Чистий рух у резерві знецінення фінансових активів	8,10,11	(6 646)	(41 222)
Операційний прибуток/(збиток)		**38 757**	**(60 523)**
Фінансові доходи	23	4 408	2 315
Фінансові витрати	24	(11 796)	(8 774)
Чистий збиток від курсових різниць		(2 151)	(12 214)
Частка у результатах асоційованих та спільних підприємств після оподаткування		(58)	(155)
Прибуток/(збиток) до оподаткування		**29 160**	**(79 351)**
(Витрати)/доходи з податку на прибуток		(6 037)	212
Прибуток/(збиток)		**23 123**	**(79 139)**
Прибуток/(збиток), який належить:			
Акціонерам Компанії		12 821	(77 525)
Неконтролюючим акціонерам		10 302	(1 614)
Прибуток/(збиток)		**23 123**	**(79 139)**

Додаток В

Очікувані кредитні збитки, розраховані з використанням індивідуального підходу

			31 грудня 2023 року		31 грудня 2022 року	
У мільйонах українських гривень		PD	Номінальна вартість	Резерв на знецінення	Номінальна вартість	Резерв на знецінення
Дебіторська заборгованість за природний газ регіональних газопостачальних підприємств	Стадія_2	0% - 30%	244	(5)	306	(2)
	Стадія_2	51% - 99%	28	(16)	17	(5)
	Стадія_3	51% - 100%	49 418	(38 385)	49 242	(37 891)
Дебіторська заборгованість за природний газ теплогенеруючих підприємств	Стадія_2	0% - 30%	521	(57)	1 251	(45)
	Стадія_2	31% - 50%	39	(10)	971	(100)
	Стадія_2	51% - 99%	551	(123)	906	(137)
	Стадія_3	51% - 100%	77 130	(56 427)	69 690	(48 823)
Дебіторська заборгованість від реалізації газу спеціального призначення для окремих груп споживачів	Стадія_3	51% - 100%	2 513	(1 697)	-	-
Дебіторська заборгованість інших споживачів за природний газ	Стадія_2	0% - 30%	1 226	(17)	448	(33)
	Стадія_2	31% - 50%	-	-	70	(31)
	Стадія_2	51% - 99%	-	-	1	-
	Стадія_3	31% - 50%	111	(69)	24	(10)
	Стадія_3	51% - 100%	9 093	(9 038)	18 540	(16 586)
Дебіторська заборгованість за продукти нафтогазопереробки	Стадія_2	0% - 30%	3 745	(151)	114	(20)
	Стадія_2	31% - 50%	-	-	2 364	(979)
	Стадія_2	51% - 99%	2 094	(2 094)	2 726	(2 673)
	Стадія_3	0% - 30%	44	(7)	-	-
	Стадія_3	31% - 50%	70	(34)	71	(29)
	Стадія_3	51% - 100%	7 264	(7 258)	5 220	(5 220)
Дебіторська заборгованість за сиру нафту	Стадія_2	0% - 30%	563	(13)	318	(16)
	Стадія_3	31% - 50%	-	-	132	(56)
	Стадія_3	51% - 100%	3 389	(3 389)	4 214	(4 214)
Дебіторська заборгованість за послуги з транспортування та розподіл природного газу	Стадія_2	31% - 50%	-	-	17	(7)
	Стадія_2	51% - 99%	1	(1)	1	(1)
	Стадія_3	0% - 30%	-	-	9 387	(2 347)
	Стадія_3	31% - 50%	85	(35)	40	(17)
	Стадія_3	51% - 100%	4	(4)	2	(2)
Інша дебіторська заборгованість	Стадія_2	0% - 30%	89	(5)	101	(16)
	Стадія_2	31% - 50%	-	-	920	(405)
	Стадія_2	51% - 99%	-	-	15	(12)
	Стадія_3	31% - 50%	1 859	(754)	627	(277)
	Стадія_3	51% - 100%	801	(801)	793	(783)

Всього	**160 882**	**(120 390)**	**168 528**	**(120 737)**

Додаток Г

Очікувані кредитні збитки, розраховані з використанням портфельного підходу

У мільйонах українських гривень	**Термін простроченої заборгованості**	**31 грудня 2023 року**			**31 грудня 2022 року**		
		Очікувана ставка кредитних втрат	**Номінальна вартість**	**Резерв на знецінення**	**Очікувана ставка кредитних втрат**	**Номінальна вартість**	**Резерв на знецінення**
Дебіторська заборгованість за природний газ інших споживачів	Не прострочена	7%	8 516	(596)	12%	8 388	(1 040)
	1 – 90	25%	1 932	(483)	39%	2 830	(1 095)
	91 – 180	45%	525	(236)	62%	589	(364)
	181 – 270	65%	1 289	(839)	91%	857	(780)
	271 – 365	84%	1 743	(1 465)	96%	852	(814)
	>365	100%	2 573	(2 573)	100%	483	(483)
Дебіторська заборгованість за послуги балансування	>365	88%	35 349	(30 968)	88%	35 510	(31 113)
Дебіторська заборгованість за продукти нафтогазопереробки	>365	100%	22	(22)	100%	21	(21)
Дебіторська заборгованість за транспортування та розподіл природного газу	Не прострочена	9%	8	(1)	2%	41	(1)
	1 – 90	22%	1 407	(303)	57%	166	(94)
	91 – 180	79%	329	(258)	61%	102	(62)
	181 – 270	95%	235	(223)	82%	135	(111)
	271 – 365	93%	341	(317)	97%	306	(296)
	>365	99%	2 454	(2 424)	99%	2 062	(2 034)
Інша дебіторська заборгованість	Не прострочена	24%	864	(204)	8%	708	(59)
	1 – 90	40%	213	(84)	37%	167	(61)
	91 – 180	48%	22	(11)	7%	54	(4)
	181 – 270	82%	99	(81)	69%	135	(93)
	271 – 365	94%	737	(690)	87%	475	(406)
	>365	100%	3 560	(3 556)	100%	4 310	(4 310)
Всього			**62 218**	**(45 334)**		**58 191**	**(43 241)**

Додаток Д

Інформація про рух резерву на знецінення

У мільйонах українських гривень	Стадія	**Залишок станом на 1 січня**	Резерв на знеці-нення, нарахо-ваний протягом періоду	Сторну-вання резерву на знеці-нення	Суми, списані протягом періоду як безнадійні	Інший рух	Рекла-сифі-кація між Стаді-ями	**Залишок станом на 31 грудня**
Дебіторська заборгованість за послуги балансування	Стадія_3	31 113	18	(7)	(16)	(140)	-	30 968
Дебіторська заборгованість за природний газ теплогенеруючих підприємств	Стадія_2	282	190	-	-	-	(282)	190
	Стадія_3	48 823	36 910	(29 532)	(59)	3	282	56 427
Дебіторська заборгованість від реалізації газу спеціального призначення для окремих груп споживачів	Стадія_3	-	1 697	**-**	**-**	**-**	-	1 697
Дебіторська заборгованість за природний газ регіональних газопостачальних підприємств	Стадія_2	7	21	-	-	-	(7)	21
	Стадія_3	37 891	3 662	(3 177)	-	2	7	38 385
Дебіторська заборгованість інших споживачів за природний газ	Стадія_2	2 199	1 096	-	-	-	(2 199)	1 096
	Стадія_3	19 037	4 067	(9 211)	(3)	(1 869)	2 199	14 220
Дебіторська заборгованість за нафтопродукти	Стадія_2	3 672	2 245	-	-	-	(3 672)	2 245
	Стадія_3	5 270	**-**	(3 493)	-	1 872	3 672	7 321
Дебіторська заборгованість за сиру нафту	Стадія_2	16	13	-	-	-	(16)	13
	Стадія_3	4 270	**-**	(897)	-	-	16	3 389
Дебіторська заборгованість за послуги з транспортування та розподіл природного газу	Стадія_2	103	305	-	-	-	(103)	305
	Стадія_3	4 869	1 109	(563)	(52)	(2 205)	103	3 261
Інша дебіторська заборгованість	Стадія_2	553	293	-	-	-	(553)	293
	Стадія_3	5 873	1 165	(627)	(1 078)	7	553	5 893
Всього		**163 978**	**52 791**	**(47 507)**	**(1 208)**	**(2 330)**	**-**	**165 724**